

SON RECETE

NÜKLEER SAVAŞIN ÖNLENMESİ İÇİN HEKİMLER DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANI SAYI: 5 • NİSAN 1988 • FİYATI: 500.- TL.

BİZİM GEZEĞENİMİZ BİZİM SORUMLULUĞUMUZ!...

- Çocukların yetişkinlere duydukları büyük güvensizlik, nükleer silahlanmanın çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin çalışma yapan tüm bilim adamlarınca saptanmıştır. Çocuklar, yetişkinlerin neden bu denli tehlikeli bir yarışa girdiklerini, neden bu yarışını sürdürdüklerini anlayamamaktadırlar.

"Ne gerekir mutlu olman için?"

Barış...

Barış istiyorum ben;

Barış, ki gülebileyim,

Barış, ki çalışabileyim,

Barış, ki arkadaş edinebileyim

ve sevgimi verebileyim onlara.

Barış, ki onur duyabileyim sevgimden,

Barış,

ki sevgi üstüne bir şarkı yazabileyim.

— Bir Sovyet Okul Şarkısından —

Dünya hepimizin tek ve ortak yuvası. Bugün varolan silahlar bile dünyayı defalarca yok edebilecek güce sahip. Bir nükleer kıyameti önlemek mümkün mü, yoksa bizler yıldızların ışıltılarını gören son insanları mı olacağız?

... İnsan ve dünya yok mu olacak? Biz yok olursak, Mozart ve Grieg'in müzikleri, Hollandalı sanatçıların resimleri ve Rublev'in freksleri, Puşkin ve Shakespeare'in yapıtları, Newton ve Kurşatov'un düşünceleri de sonsuza dek yokolacak. Biz yok olursak, uygarlığın ne anlamı kalır ki?

... İnsanlar barış istiyor. Yıldızların üzerlerinde parlamaya devam etmesini istiyor. Biz sa-

vaşın alevlerini ve tüm umutlarımızı yokedecek nükleer patlamaları istemiyoruz. Nükleer silahlanmayı sürdürmek isteyen hükümetler halklarını temsil etmiyorlar demektir bu. Çünkü insanlar, hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar, renkleri, gelenekleri, inançları ne olursa olsun, barış istiyorlar; çocuklarını barış içinde büyütmek istiyorlar, barış içinde yaşamak, düş kurmak ve çalışmak istiyorlar.

Kendisine 1982 Birleşmiş Milletler Barış Madalyasını kazandıran yazısında 15 yaşındaki Yelene bunları söylüyordu.

Çocukların nükleer silahlanma konusunda neler düşündükleri, nükleer silahların varlığından nasıl etkilendikleri ve geleceğe nasıl baktıkları konusunda 1960'lardan bu yana, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmaların ilk örnekleri Sybille K. Escalona'nın ve Milton Schwebel'in 1961 Berlin ve 1962 Küba krizlerinden hemen sonra yaptıkları çalışmalarıdır. Escalona'nın çalışması Schwebel'inkine göre dar evrenli ve daha az sistemattir; Escalona çocuklara standart sorular sormamış, çalışmasını daha çok bir söyleşi havasında gerçekleştirmiştir. Escalona'nın elde ettiği sonuçlara değinmeden önce, çocukların verdiği yanıtların bir kaç örneğini aktarmak daha sonraki tartışmamız için yararlı olacaktır:

"Dünya insanları hiç değişmeyecek. Nükleer güç daha da artacak ve savaş tehdidi gitgide büyüyecek. Kendi sonumuzu hazırlıyoruz." (14 yaşında bir çocuk)

"Sanırım bir nükleer savaş olacak ve insanlar yeraltında yaşamak zorunda kalacaklar. Günışığından yoksun kalan çocuklar da sağlıklı olacak." (10 yaşında bir çocuk)

"Hepimiz öleceğiz." (11 yaşında bir çocuk)

"Ya tam bir barış sağlanacak, ya da bu şekilde hepimiz yokolacağız." (14 yaşında bir çocuk)

"Çılgınlık bu... Birgün bu sorumsuzluğun bedelini çok ağır bir biçimde ödeyeceğiz." (14 yaşında bir çocuk)

"... Yani insan kendi sonunu kendi hazırlıyor. Birgün bu silahları kullanmaya karar vere-

NÜSHED kurucu üyesi, Prof. Dr. Metin Özek'ten Mart sayımızda Deniz Baykal'la yapılan söyleşi üzerine, Baykal'a hitaben yazılmış, konuyla ilgili tepki ve düşüncelerini ileten bir yazıyla birlikte mektubunu aldık. Yazının geniş bir özetini sunuyoruz:

Sayın Baykal

Kurucu üyelerinden olmakla öğündüğüm 'Nükleer Savaşın Önlenmesi için Hekimler Derneği' (NÜSHED) yayın organı "Son Reçete" Dergisinin Mart sayısındaki söyleşinizi ilgi ve sevinçle okudum. Yurdumuzda varlığını sezdiğiniz bir gereksinimi yanıtlamak yönünde etkinliklerini zorunlu gördüğünüz, övdüğünüz derneğimize yönelik olumlu yargılarınıza da sıradan bir üyesi olarak NÜSHED adına teşekkür ederim.

Ne var ki hem eklemeliyim, '...böylesine önemli ve devasa bir sorun karşısında şimdiye kadar Türkiye'de bir örgütlenmenin ortaya çıkmamış olması, Türk toplumunun bu soruna karşı mutlak bir kayıtsızlık içinde olduğu izlenimini verecek bir tavırda gözükmeye gerçekten üzüntü verecek bir olaydır.....' diyebilmenizi, size yönelik değer yargılarımla bağdaşmazlık içinde ve şaşkınlıkla okudum.

Üzülmenizi, tepkisizliği bir sosyo-kültürel eksiklik olarak algılamamızı hiç, fakat hiç anlamadım. 1977'de kurulan BARIŞ DERNEĞİ, söyleşide belirttiklerinizin tümünü ve de çok ötesine giden çözümlenmelerle vurgulamıştır. Nükleer Savaşın umarsızlığa varan gidişine, hep-

si yasal kurallara uygun koşullarda ve demokratik yöntemlerle, türlü etkinlikler aracılığı ile dikkat çekmiştir. Devran dönende, silah egemen olanda, tüm yasallıklar yasadışılaştırıldıklarında Barış Derneği üyeleri de tutuklanmış ve 10 ile 38 ay arası tutuklu kalmışlardır.

Barış Derneği davası iç ve dış kamuoyunda akıllamaz yankı yaptı. Yurtdışı çevreler uygulamaları hukuk dışı, insan haklarına aykırı buldu. Yurt içi kamuoyu, demokratlar, sıradan vatandaşların önyargısızları aynı tepkilerle akladı bizi.

NÜSHED ile BARIŞ DERNEĞİ arasında ne süreklilik ne de nicelik açısından hiçbir ilişki söz konusu olmadığı açıktır. Birincisi ötekinin işlevini yükümlenmiş değildir. Fakat Barış Derneğinin kuruluş, etkinlik dava, yankı-etki bakımından tüm varlığına karşın sizin'... Türkiye'de bunun çıkmamasını.....' diyebilmenize ben bir hekim, bir davranışbilim uzmanı olarak ancak iki açıklama yapabiliyorum: Ya tüm bunlardan haberdar değilsiniz, ya da Barış Derneğinin amaç dışılığına inanıyorsunuz. Söyleşinizdeki sözlerinize ben başka yorum bulamadım. Sizce var ise ve de bildirirseniz sevinirim.'

Prof. Dr. Metin ÖZEK

IPPNW Onur Üyesi
DGNP Onur Üyesi

DERGİDEN...

"Müttefik Kuvvetler Başkomutanı Galvin nükleer silahların caydırıcılığı sağlamadaki önemini altını çiziyor ve 'Nükleer caydırıcılık görünür gelecekte stratejimizin en önemli ögesi olarak kalacaktır. Savaş alanı nükleer kuvvetlerin caydırıcılığı, gerçekçi düzeyde konvansiyonel silah ikamesiyle sağlanamayacaktır.'" diyor.

Avrupa'nın nükleer silahlardan arındırılmasına izin verilmemesini, INF anlaşmasıyla taktik nükleer silahların azalmasını ardından yeni nükleer silah görüşmeleri yapılmamasını, mola verilmesini istiyor. Bu arada konvansiyonel silahlarda Batı aleyhine dengesizliğin giderilmesi Nato ile Varşova Paktının bu tür silahlarının eşitlenmesi için çalışılmasını öneriyor. Nükleer silahları yoketme girişiminin sonuçta ittifak içinde nüker yükü paylaşma ilkesini yıkacağını saldırganca iç birlik ve dayanışmanın sağlanacağını göstermek için korunması gerektiğini söylüyor."

Yukarıdaki satırları haftalık 2000'e Doğru dergisinden aldık. Yazı, Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı General John Galvin'in Nato Review dergisinin Şubat sayısında konuyla ilgili yayımlanan bir makalesinden alınarak hazırlanmıştır.....

Güle inat büyümeye çalışan bir kaktüs, aydınlığa saldıran bir karabasan sanki... Bir kez daha yineleyelim: Nato ve Varşova Paktı Silahlı Kuvvetlerinin değişik şekillerde ve çok çeşitli alanlarda olduğunu herkes biliyor. Çözüm: Nato'nun silah gücünün, Varşova Paktı'nın savaş olanaklarıyla hemen hemen eşit olduğu gerçeğinin kabul edilmesi ve daha fazla silahın, daha fazla güvenlik olmadığının anlaşılmasıdır....

Bu arada, güzel ve umut verici gelişmeler de gündemde.... Birkaç gazete başlığı: 'Nükleer Silahların Yenilenmesi Ertelendi', 'Silahsızlanma Trafiği Yoğunlaştı', 'Nükleer Baskıya mo-

la", 'Nato'nun Modernizasyon Kararı Birkaç Yıl Erteleniyor'.. Her şeye rağmen umutluyuz.

5. Sayımızda, ağırlıklı olarak arkadaşımız Dr. Yunus Emre Kocabaşoğlu'nun hazırladığı "Bizim Gezeganimiz, Bizim Sorumluluğumuz" yazısına yer verdik. Bu ayki konuğumuz, edebiyatımızın seçkin isimlerinden Özdemir İnce. Yayın Kurulumuzdan Dr.Ercan Kesal'ın Özdemir İnce'yle yaptığı söyleşi Savaş, Edebiyat, İnsan konularını içeriyor... Dr. Çağlar Kırçak her zamanki akıcı biçimiyle kaleme aldığı bir öyküsüyle bu sayımızda yer alıyor.... Bilim sayfamızda "Psikososyal Travma" başlıklı çeviriyle ilgiyle okuyacağımıza inanıyoruz.

Bu arada, 2, 3 ve 4. sayılarımızda Teknik Yönetmen olarak yardımcı olan Atilla Aşut, özel nedenlerle dergimizden ayrılmıştır. Emek ilgisi için kendisine teşekkür ediyoruz. Gelecek sayıya kadar hoşçakalın.

SON REÇETE

DUYURU

Okuyucularımızın SON REÇETE'yi daha kolay edinebilmeleri için, dergimizin satışa sunulduğu kitapçı ve yayınevlerini aşağıda sıralıyoruz:

ANKARA:

Dost Kitabevi (Zafer Çarşısı ve Konur Sk.), Arkadaş Kitabevi, İmge Kitabevi, Toplum Kitabevi, İlhan İlhan Kitabevi, Eylül Kitabevi, Gün Kitabevi.

İSTANBUL:

İstanbul Tabib Odası

İZMİR:

İzmir Tabib Odası ve İzmir'deki kitapçılar.

SON REÇETE

(LAST PRESCRIPTION)
NÜKLEER SAVAŞIN ÖNLENMESİ
İÇİN
HEKİMLER DERNEĞİNİN
AYLIK YAYIN ORGANI

NÜSHED Yönetim Kurulu Adına
Sahibi : Prof. Dr. Leziz ONARAN
Sorumlu Yönetmen :Dt. Nurettin ÖZŞUCA

Adres : Necatibey Cad. No : 27/11
06440 ANKARA Tel : 229 73 47
Abone Koşulları : Yıllık 5.000.-TL.
Hesap No : T. C. Ziraat Bankası
Necatibey Şubesi, 30440/38

Ofset Hazırlık: GRAFİKA 2310053

Baskı : Sanem Matbaası 231 80 50

BULLETIN OF THE ASSOCIATION
OF PHYSICIANS FOR THE
PREVENTION OF NUCLEAR WAR
(IN TURKEY)

Bizim Gezegenimiz Bizim Sorumluluğumuz

Baş 1. Sayfada

cekler ve bu hepimizin sonu olacak." (14 yaşında bir çocuk)

"Düşünüyorum da, ölüme hiç kimse uzak değil artık." (13 yaşında bir çocuk)

"Bir gün birisi kesinlikle bir yanlışlık yapacak ve savaş başlayacak. Savaşın sonunda hepimiz ölmüş olacağız." (13 yaşında bir çocuk)

Escalona'nın çalışması, çocukların yaklaşık üçte ikisinin yakın gelecekte bir nükleer savaş çıkacağına inandıklarını ortaya koymuştur. Bu oran Escalona için şaşırtıcı derecede yüksektir, aynı dönemde yetişkinler üzerinde yapılan çalışmalarda nükleer savaş çıkacağını düşünen yetişkinlerin çalışılan evrendeki tüm kişilere oranı % 50'yi geçmemekteydi. Diğer bir ilginç bulgu da, nükleer savaş çıkmasından endişe duyan çocuk yüzdesinin, çocukların sosyoekonomik durumlarının iyileşmesiyle doğru orantılı olarak artış göstermesidir: 310 çocuktan oluşan çalışma evreninde en yoksul toplum katmanından gelen çocukların % 30'u, ulusal gelir dağılımının ortalarında yer alan toplum katmanının alt kısmından gelen çocukların % 62'si, orta kısmından gelen çocukların % 77'si, üst kısmından gelen çocuklarınsa tamamına yakını yakın bir gelecekte nükleer savaş çıkacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Escalona bu durumu toplumun katmanları yoksullaştıkça diğer bazı kaygıların nükleer savaş çıkması kaygısından daha öncelikli konuma geçiyor olmaları ve bunun yanında yoksul toplum katmanlarının daha varlıklı katmanlara göre bilgilendirme olanaklarının göreceli olarak az olmasıyla açıklamaktadır. Nitekim, daha sonra yapılan çalışmalar, toplumun en yoksul katmanından gelen çocukların işsizlik, başarısızlık, yoksulluk ve yaşadıkları bölgelerde sık görülen şiddet olaylarıyla yüz yüze gelme kaygılarını nükleer savaş kaygısından daha ciddi bulduklarını ortaya koymuştur.

Escalona'nın yaptığı çalışmanın bir diğer önemli bulgusu da, yetişkinlerin tersine çocukların, barışın nasıl sağlanabileceğine ilişkin olarak sorulan soruya, *Sovyetler Birliği*'ni suçlayan ya da sorunun kaynağını *Sovyetler Birliği* olarak gören yorumlar yapmadan yanıt vermeleridir. Çalışmaya katılan çocukların yalnızca %3'ü nükleer silahlanma yarışının kaynağı olarak *Sovyetler Birliği*'ni göstererek çözümün bu yüzden hemen hemen olanaksız olduğunu söylemişlerdir. Barışın nasıl sağlanabileceğine ilişkin çocukların verdikleri tipik yanıtların örnekleri şöyle sıralanabilir:

"Savaş ancak ülkelerin dostluğuyla önlenbilir. Zaten Birleşmiş Milletler bu yüzden var ya..." (11 yaşında bir çocuk)

"İsterdim ki ülkeler biraraya gelip dünyanın durumunu tartışsınlar. Biz de her an başımızın üzerinde bir bomba patlayacak korkusuyla yaşamayalım." (14 yaşında bir çocuk)

"(Çözüm için) ... belki de yeni liderler ve Birleşmiş Milletler'den daha etkin bir barış örgütü gerekli." (14 yaşında)

"...Eğer Doğu ve Batı işbirliği yapabilirlerse tıpta ve uzay çalışmalarında büyük ilerlemeler olur ve savaş kavramı da tarihin derinliklerinde kalır." (14 yaşında bir çocuk)

"ABD ve SSCB'nin dost olması ve bilim adamlarının beraberce insanlığın iyiliği için çalışmaları gerekli." (14 yaşında bir çocuk)

• "Sanırım yalnızca tek bir çözüm var: Amerikalılar ve Ruslar bir masanın etrafında toplanıp nükleer silahlardan nasıl kurtulabileceklerini tartışmalı." (13 yaşındaki bir çocuk)

• "Barışa giden tek yol çılgınca sürdürülen

bu silahlanma yarışının sona erdirilmesidir." (14 yaşında bir çocuk)

Hemen hemen aynı dönemde Schwebel'in *Amerika Birleşik Devletleri*'ndeki ortaokul öğrencileri arasında örnekleme yaparak seçtiği 3,000 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmanın sonuçları da Escalona'nın yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir: Schwebel'in elde ettiği sonuçlara göre, çocukların % 42'si yakın bir gelecekte nükleer bir savaşın çıkacağını düşünmektedirler. Çocukların % 95'i de nükleer silahlanma yarışının sonuçlarına ilişkin ciddi kaygılar taşımaktadırlar.

Yukarıda özetlenen her iki çalışmanın da bulunduğu nokta, çocukların nükleer savaş çıkacağına inanmaları ve buna bağlı olarak nükleer savaş tehdidinden ciddi bir biçimde etkilendikleridir. Bu çalışmaların 1960'larda yapıldığının anımsatılmasında daha sonraki tartışmalarımız açısından yarar vardır.

Nükleer silahlanmanın çocukları nasıl etkilediği ve nükleer silahlanma yarışının sürdüğü bir dünyada çocukların geleceğe nasıl baktıklarını konu alan çalışmaların sayısında 1977'den bu yana belirgin bir artış gözlenmektedir. Bu olgunun üç ana nedeni vardır:

• Çocukların nükleer silah endüstrisinin yan ürünlerinin yol açtığı doğal radyasyon düzeyi artışlarından bedensel olarak nasıl etkilendiklerini ortaya konulması: Çocuklar biyolojik olarak hızlı bir bedensel gelişim içerisindedirler. Hücre büyümesi, doku farklılaşması gibi olguların yanısıra bu gelişim histolojik olarak kendisini hücre çoğalması ve bölünen hücre sayısının artmasıyla gösterir. Bugüne kadar radyasyonun insan üzerindeki etkileriyle ilgili çalışma sonuçlarının bulunduğu nokta, radyasyonun bütün bedensel hücrelere zararlı olmasına karşın en büyük tahribatının eritopoetik sistem, lenfatik sistem, dalak, germinal hücreler ve gastrointestinal sistem gibi hücre bölünmesinin bedenine diğer dokularına göre fazla olduğu dokularda olduğudur. Sonuçta, kaynağı ne olursa olsun, radyasyon özellikle gelişim sürecini yaşayan çocuklar üzerinde zararlı olacaktır.

• Nükleer silahlanma yarışının çocukların ruhsal gelişimi üzerindeki etkilerinin ortaya konması: Çocuklar bedensel gelişimin yanısıra, ruhsal bir gelişim sürecinin de içerisindedirler. Sağlıklı bir yetişkin kimliğinin kazanılmasında bireyin çocukluk dönemindeki ruhsal gelişiminin sağlığı son derece önemlidir. Yapılan ilk çalışmalarla varolan nükleer savaş tehdidinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin ipuçları yakalanmıştır, ancak Schwebel'in de belirttiği gibi daha detaylı çalışmaların yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

• Bir nükleer savaşın çocuk, yetişkin ayırmadan tüm insanların ölümüne yolaçacağı gerçeğinin yanısıra, topluma daha kolay ve duyarlılıkla algılayabileceği bir bilgiyi iletmek üzere temel bilimsel verilerin sağlanması: Çocuklar toplumların her kesiminde bir duyarlılık konusudurlar. Her toplumda çocuk, geleceği ve insanın sürekliliğini simgeler:

"Bebekler çiçeği insanlığımızın, ve geleceğimizin biricik umudu."

— Ataol BEHRAMOĞLU —

"Dünya bize atalarımızdan miras kalmadı; onu biz çocuklarımızdan ödünç aldık."

— Bir Afrika Atasözü —

Bu nedenle çocuğa karşı her türlü tehdit toplum tarafından somut olarak geleceğe, barışa ve insanlığa karşı bir tehdit olarak kolaylıkla algılanır. Bu algılama sonucu güçlü bir tepki ve bilinç uyanır. Çocuklara karşı her türlü tehdit toplumun her kesiminde birleşik bir direnme yaratır.

1982'de *Educators for Social Responsibility (Toplumsal Sorumluluk İçin Eğitimciler)* adlı grubun düzenlediği "söyleşi günü"nde *Goodman Mack* ve *Beardslee* 2,000 öğrenci üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Görüşülen öğrencilerin % 87'sinin 20 yıl içerisinde bir nükleer savaşın çıkacağına inandıkları saptanmıştır. Bu öğrencilerin % 95'i böyle bir savaştan sağ çıkamayacaklarını düşünmektedirler. Nükleer savaş tehdidi çocukları o denli ciddi etkilemektedir ki, görüşülen öğrencilerin yaklaşık yarısı, büyüdüklerinde nükleer bir saldırıdan olabildiğince az etkilenmek için büyük kentlerden göç etmeyi düşündüklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı da nükleer silahlar varoldukça çocuk sahibi olmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. Çocuk sahibi olma konusundaki kaygılar özellikle 14 - 17 yaş grubundaki kızlarda yoğunlaşmaktadır.

Goodman, Mack ve *Beardslee*'nin çalışmaları sonucu üç çarpıcı nokta saptanmıştır:

• Görüşülen öğrencilerin yaklaşık % 73'ü nükleer savaş tehlikesini mümkün olduğu kadar düşünmemeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bunun nedeni sorulduğunda, öğrencilerin neredeyse tamamı silahlanma yarışı konusunda yapabilecekleri hiçbir şey olmamasından dolayı, önleyemedikleri bu tirmanışı düşünmemeye çalıştıklarını söylemişlerdir.

• Bir diğer önemli bulgu da, görüşülen öğrencilerin neredeyse tamamının nükleer silahlanma yarışının tirmanışı konusunda taraflardan yalnızca birini sorumlu göremediklerinin saptanmasıdır.

• Gerçekten çarpıcı olan bir bulgu da görüşülen öğrencilerin üçte ikisine yakın bir kısmının sınırlı sayıda nükleer silahın elde tutulmasını olumsuzlaması ya da gerekli bulmasıdır. Öğrencileri korkutan nükleer silahların varlığı değil, silahlanma yarışının kontrolden çıkmış olmasıdır.

J Bachman 1976-1982 yılları arasında istatistiksel örnekleme yöntemine dayalı olarak seçtiği 48 eyaletten 130 lisenin son sınıf öğrencileri üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çalışılan öğrenci sayısı yıllar içerisinde 16,662 ile 18,924 arasında değişmiştir. *Bachman*'ın çalışmaları sonucu iki önemli sonuçta varılmıştır:

• Nükleer bir savaş çıkmasından kaygı duyan öğrencilerin çalışma evreni içerisindeki oranı anılan dönem boyunca anlamlı bir artış göstermiş, nükleer savaşın kesinlikle çıkmayacağına inanan öğrencilerin çalışma evreni içerisindeki oranında anlamlı bir düşüş gözlenmiştir. 1976'da nükleer savaş tehdidini sık düşünenlerin oranı % 7.2 iken 1982'de bu oran % 31.2'ye yükselmiştir. 1976'da nükleer savaş çıkmasını olanaksız gören öğrencilerin oranı % 19.9 iken, bu oran 1982'de % 4.6'ya düşmüştür.

• Yaşamları döneminde tüm insanlığın nükleer bir savaş sonucu yokolacağına inanan öğrencilerin çalışma evreni içerisindeki oranı 1976-1982 dönemi boyunca sürekli ve anlamlı bir artış göstermiştir. Bu oran erkekler için 1976'da % 23.1 iken 1982'de % 35.3'e, kız öğrenciler için 1976'de % 20.2 iken 1982'de % 36 ya yükselmiştir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, son sınıf lise öğrencilerinin ortaokul öğrencilerinin tersine yakın gelecekte bir nükleer savaş çıkması olasılığını büyük bir oranda öngörmedikleridir.

Dr. Scott Haas'ın yaptığı çalışma daha farklı bir örnekleme evrinde gerçekleştirilmiş-

4 MANŞETTEN DÖNENLER...

tir. Haas, çalışma evreni için örneklemini Connecticut eyaletindeki Hartford ve Massachusetts eyaletindeki Deerfield kentlerindeki okulları temel alarak yapmıştır. Seçilen bu bölgeler nükleer savaş karşıtı çalışmaların ülkenin genelindeki çalışmalara göre belirgin bir biçimde az gerçekleştirildiği bölgelerdir. Haas'ın elde ettiği sonuçlar şaşırtıcıdır : Anketin bir sorusunda öğrencilerin "ekonomik sorunlar, işsizlik, enerjiye ilişkin sorunlar, evliliğe ilişkin kaygılar, nükleer savaş tehdidi"nden oluşan listeyi duydukları kaygıların öncelik sırasına göre dizmeleri ri istenmiştir. 58 öğrenciden 24'ü en çok kaygı duydukları konunun "nükleer savaş tehdidi" olduğunu belirtmişlerdir. Nükleer savaş tehdidi diğer kaygılar arasından 'en çok listebaşı yapılan kaygı' olarak sıyrılmasına rağmen, öğrencilerin çoğunluğunun nükleer savaş tehdidini daha seri planda tuttuklarının saptanması ilgi uyandırmıştır. Anketleri bir bütün olarak değerlendirdiğinde, Haas'ın vardığı sonuç, öğrencilerin sorunların çözümünde teknolojiye duydukları derin güvenden dolayı nükleer silahların ancak çok gerekli olduğu durumlarda kullanılacağı konusunda yaygın, ama yanlış, bir kanı taşıdıklarıydı.

Batı Avrupa'da yapılan çalışmaların sonuçları da Amerika Birleşik Devletleri'nde elde edilen sonuçlara benzemektedir. Tytti Solantaus, Matti Rimpela ve Vappu Taipale'nin Finlandiya'da 12-18 yaş arası öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmalarda da öğrencilerin yaşlarının artmasıyla nükleer savaş kaygısının daha arka sara düşmesi arasında doğru bir orantı saptanmıştır. Kaygılarını önceliklerine göre sıralamaları istendiğinde, 12 yaş grubundakilerin % 79'u, 14 yaş grubundakilerin % 72'si, 16 yaş grubundakilerin % 57'si ve 18 yaş grubundakilerin % 48'i nükleer savaş tehdidini ilk sıraya yerleştirmişlerdir. Bulgulara göre öğrenciler için birincil kaygı nükleer savaş tehdididir. Önemli bir diğer bulgu da, çalışmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 13'ünün savaşa ilişkin kâbuslar görmeleridir. Barışa ilişkin beklentiler de artan yaşla birlikte önceliğini yitirmektedir: Öğrencilerden beklentilerini önem sırasına koymaları istendiğinde, barışa ilişkin beklentiler 12 yaş grubundakilerce ikinci 14 ve 16 yaş grubundakilerce ise iş, eğitim ve sağlığa ilişkin beklentilerin ardından dördüncü sıraya yerleştirilmiştir.

Solantaus, Rimpela ve Taipale, bu sonuçların bütün ülkelerle iyi ilişkileri olan, nükleer silah bulunmayan, hiçbir ülkenin tehdidi altında bulunmayan bir ülkeden elde edildiğinin altını çizerek, çocukların kavram olarak nükleer savaşın anlamını ve bir nükleer savaşın sonuçlarının Finlandiya'yı etkileyeceğini algılayabildiklerini belirtmektedirler.

Batı ülkelerinde nükleer savaş tehdidinin çocuklar üzerindeki etkisi konusunda çalışma yapmış kişilerin bulduğu birinci nokta çocukların bir nükleer savaş çıkacağını düşündükleri ve bundan ciddi bir biçimde kaygı duyduklarıdır. Mack'e göre nükleer savaş tehdidinin yarattığı kaygı çocukların ileride toplumun üretken bir bireyi olmaya yönelik gelişmelerini olumsuz yönde etkilemekte, onların geleceğe yönelik planlar yapmaları ve sağlam bir kişilik oluşturmaları konusunda ciddi bir engel oluşturmaktadır. Değişik çalışmalar sırasında çocukların verdikleri yanıtlar Mack'i doğrular niteliktedir :

"Artık eskisi gibi sürekli A (ABD Eğitim sisteminde 80-100 arası not) almak için çalışmak içimden gelmiyor. Çünkü, ben daha büyümeyeden bir nükleer soykırım olacağına inanıyorum." (12 yaşında bir çocuk)

"Sekiz yaşımdayken Hiroşima'yla ilgili bir film izlemiştim. İlkokul boyunca da bize sürekli hangi durumlarda sığmağa gitmemiz gerektiği anlatılmıştı. O zamanlar hepimiz bunun (bir nükleer saldırının) ikinci dünya savaşıyla ilgili filmlerde gördüğümüz hava saldırılarından farklı

olmadığını düşünüyorduk. Ancak sonraları konunun ne denli farklı olduğunu anlayınca iyice kötümser oldum." (16 yaşında bir genç)

"Gelecek nasıl olacak bilemiyorum. Bir nükleer savaştan sonra yani. Bombalar patladığında kurtulabileceğimi sanmıyorum. Hem kurtulsam da kimbilir ne halde olacağım. Düşünün, Hiroşima'da sağ kalanlar hâlâ acı çekiyorlar." (14 yaşında bir çocuk)

"Geleceği düşünmemeye çalışıyorum. Nasıl olsa o gün geldiğinde hiçbir şeyin anlamı kalmayacak." (14 yaşında bir çocuk)

"Böyle çılınca bir silahlanma yarışının olduğu bir dünyada böyle bir soru sormak (Gelecek 20 yıl içinde ne yapmayı düşünüyorsunuz?) çok saçma." (15 yaşında bir çocuk)

"Geleceği düşünerek zamanımı harcamak istemiyorum. Yarın sağ olacağımızı kim söyleyebilir?" (13 yaşında bir çocuk)

Bu noktada, çocuğun gelişmesinde önemli bir dönem olan 6-12 yaş arası dönemde oluşan aşamaları anımsamakta yarar vardır : Çocuk bu dönemde ailesinin ve yaşadığı çevrenin aslında daha büyük yapıların birer parçası olduğunu farkeder; zaman ve yaşam kavramlarını sentezler ve dedesinin de bir zamanlar çocuk olduğunu, kendisinin de büyüüp bir yetişkin olacağını kavrar, buna bağlı olarak gelecekteki işi, gelecekteki evi gibi geleceğe ilişkin düşünceler üretmeye başlar. Bu dönem, çocuğun topluma açıldığı dönemdir, çocuğun benmerkezci kişiliği değişime uğrayarak toplumla ilişkili bir boyut kazanır, toplumsal normları ve kuralları öğrenmeye başlar. Para, aile içi yükümlülükler, öğretmenine, arkadaşlarına karşı sorumluluklar, trafik kuralları gibi pek çok kavram artık çocuğun yaşamının bir parçası durumuna gelmiştir. Çocuk, 6-12 yaş döneminde toplumdan gelen uyarılara ve sinyallere alabildiğince açıktır.

Escalona'ya göre, bu dönemde çocukların ilgisini özellikle şiddet, çatışma ve güvenlikle ilgili olaylar çeker. Çocuk korunma ve güvencede olma ihtiyacını ailesel düzlemden toplumsal düzleme kaydırırken, televizyondaki şiddet öğeleri ve polisiye dizilerin de büyük etkisiyle, polis ya da asker kavramıyla karşılaşır. Çocuk polisi ya da askeri suçluları yakayan ya da düşmanı almeden, sonuçta tüm kötülükler karşısın insanları koruyan bir güven odağı olarak algılamaya başlamıştır. Schwebel'in çalışmasında "Okulunun yakınına bir nükleer bomba düşse ne yaparsınız?" sorusuna biri 7, diğer ikisi 8 yaşında üç çocuğun verdikleri yanıtlar bu olgunun çarpıcı örnekleridir:

"Polise haber veririm." (7 yaşında bir çocuk)

"Hemen orduyu çağırmamız gerekir." (8 yaşında bir çocuk)

"Bilemiyorum, sanırım hemen polise telefon ederim." (8 yaşında bir çocuk)

Escalona'ya göre, gelişim sürecinin bu döneminde sıradan bir Amerikalı çocuk başka bir olgunun da farkına varır : Yetişkinler kendilerini korumak için silah taşımaktadırlar. Silah bulundurmamak Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekten alışılmış bir durumdur, 1986 verilerine göre ülkede sivil halkın elinde 47 milyon ruhsatlı silah vardır. Yetişkinlerin silah bulduklarını farketmek çocuk için önemli bir veridir, Çünkü toplumu koruyan polis de, asker de silah taşımaktadır. Tüm bunlar çocukta 'eniye silahı olanın en fazla güvencede olacağı'na ilişkin bir kanı uyandırır, nitekim çocuk büyüyüp yetişkin olunca kendini şiddetten korumak artık toplumda bir stereotip hareket durumuna gelmiş bir biçimde, silah alacaktır.

Ancak çocuğun yaptığı bir diğer gözlem de yetişkinlerin herşeye rağmen şiddeti önleyemedikleri, yakındıkları pek çok olumsuzluğu gidermek için ellerinden bir şey gelmediğidir. Escalona ve Mack'e göre bu durum çocukta 'korunmasız kalma' ve yetişkinlere güvenini kaybetme duygularının gelişmesine neden

olur. Nitekim, Goodman, Mack ve Beardslee'nin "söyleşi günü"nde yaptıkları çalışmalardan elde ettikleri sonuçlar anılan duyguların geliştiğini doğrular niteliktedir: Çocukların korktuğu belli sayıda nükleer silahın bulundurulması değildir; silahlanma yarışının kontrolsüz bir tırmanışa geçmesidir; yani kendilerini korumaya yetecek silah miktarının güvenmedikleri yetişkinler tarafından aşılması ve silahların artmasının durdurulamaz gibi görünmesidir. Çocukların yetişkinlere duydukları büyük güvensizlik, nükleer silahlanmanın çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin çalışma yapan tüm bilim adamlarınca saptanmıştır. Çocuklar, yetişkinlerin neden bu denli tehlikeli bir yarışa girdiklerini, neden bu yarışa sürdürdüklerini anlayamamaktadırlar. Aynı güvensizliğin farklı bir zaman diliminde, bugünkü 'barış' durumundan farklı bir durumda da ortaya çıkmış olması ilgi çekicidir. Anna Frank, tutuklanıp Bergen-Belsen'e gönderilmeden yaklaşık üç ay önce, 3 Mayıs 1944'te daha sonra "Anna Frank'ın Hatıra Defteri" olarak ünlenecek güncesine şunları yazmıştı:

"Evet, neden daha büyük uçaklar, daha büyük bombalar yapıyorlar? Neden savaşa hergün milyonlar harcıyorlar da, sağlık hizmetleri, sanatçılar ve yoksullar için tek kuruş bulunmuyor? Dünyanın başka yerlerinde çürüyüp giden onca besin varken, neden bazı insanlar açlık çekmek zorunda? Neden insanlar bu denli çılgın?"

Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların keşiştiği ikinci nokta da, çocukların büyüdükçe nükleer savaşa ilişkin kaygılarını geri plana ittikleri, kişisel bazı kaygıların daha ön plana geçtiğidir. Daha da çarpıcı olan, çocukların büyüdükçe barışa ilişkin umutlarını, beklentilerini de geri plana ittikleridir. Bu noktada, Robert Lifton'un 'duyarsızlaşma' kuramını anımsamakta yarar vardır :

Lifton'a göre, birey tehlikenin karşısında kendisini oluşan gerilim ve korkudan kurtarmak için tehlikeyi yok saymaya başlamaktadır. Böylece birey, teorik bazda tehlikenin farkında olsa da, sanki böyle bir tehlike yokmuş gibi günlük yaşamına devam etmektedir :

"Duyarsızlaşma bir savunma mekanizması olarak kişinin kendini çoğaltan bir korku içine düşmesi sonucu oluşmaktadır: Kişi nükleer silahlar ya da herhangi bir nedenden dolayı güvencede olma duygusunu kaybeder, korku başlar, kişi tehlikeyi ortadan kaldırma gücünü kendisinde hissetmez, sonuçta daha büyük bir güvensizlik duygusuna kapılır. Birey bu kör çemberi bir yerden kırmak durumundadır ve çoğunlukla en kolay yolu seçer: Bir anlamda başına gelecekleri kabullenerek, tehlikenin olmadığını varsaymaya başlar. Ve bir kez duyarsızlaşma yolu açıldı mı, birey ülkemizin (ABD) ve dünyada diğer bir çok ülkenin liderlerinin 'daha da duyarken kitle katliamlarında rol alan hekimlere rastgeldim. İnsanların Nazi rejimi sırasında bütünüyle nasıl adım adım duyarsızlaştıklarını izledim.

... Müttefik kuvvetlerin toplama kamplarındaki insanları kurtarmalarından bu yana geçen 35 yıldan fazla süredir pek çok insan kendilerine şu soruyu sordular: Soykırımı nasıl görmezlikten gelmiş olabiliriz? Dünya nasıl bir köşeye çekilip oturabilir? Böyle düşünen kişilerin arasında hekimlerin de olduğu kesin. Ancak, artık Nazi soykırımına ilişkin olanları değiştirmek mümkün değil; önemli olan geçmişteki bu korkunç duyarsızlaşmanın sonuçlarını gözönüne alıp gelecekte olabilecek bir nükleer soykırımı önlemektir.

Kitle katliamı onlar için olanaksız değildir, bizim toplumumuz için de olanaksız değildir."□

(Sürecek)

Yunus Emre KOCABAŞOĞLU

NÜSHED'E DEVAM...

Derneğimizin, Ankara Valiliğinin faaliyetlerimizin durdurulması hakkındaki kararı için açılan dava sonuca bağlandı. Ankara 5 No'lu İdare Mahkemesi Valilik kararını iptal etti ...

T. C. ANKARA 5 No'lu İdare Mahkemesi'nin kararını geniş bir özet halinde sunuyoruz:

T.C.
ANKARA
5 NO'LU İDARE MAHKEMESİ

ESAS NO : 1987 / 741
KARAR NO: 1988 / 221

DAVACI: Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği

VEKİLLERİ: Av. Atilla Sav, Av. Faruk Eren, Av. Halit Çelenk, Av. Önder Sav, Av. Ahmet Tahtakılıç, Av. Teoman Evran, Av. Emin Değer, Av. Erşen Şansal Av. Retiş Kadayıfçılar, Av. Nevzat Helvacı Av. Nezahat Gündoğmuş, Av. Mehmet Özşuca, Av. Şenol Sarhan, Av. H. Haluk Ünsal, Av. Tezcan Çakır.
Meşrutiyet Cad. No: 3/15 Ankara

DAVALI: 1. İçişleri Bakanlığı Ankara
2. Ankara Valiliği Ankara

DAVANIN ÖZETİ: Davacı derneğin faaliyetinin durdurulmasına ilişkin ANKARA Valiliğinin 30.4.1988 gün ve 06.31.052/4140 sayılı işlemin, varsayma dayalı olduğu, kurulması yasak bir derneğin mevcut olmadığı, dernek kurma özgürlüğünün anayasanın güvencesi altında olup kısıtlanamayacağı, amacının bazı kamu kuruluşlarının amaçları ile aynı olduğu iddiasının ise gerçeğe uymadığı öne sürülerek iptali istenmiştir.

Bundan sonra İçişleri Bakanlığı ve Ankara Valiliği'nin savunmaları yer almaktadır... Daha sonra da Karara geçilmiştir:

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Ankara 5 No'lu İdare Mahkemesine, İçişleri Bakanlığının husumet def'i yerinde görülmemekle, dava dosyası incelenip işin gereği düşünüldü: "..... Dava konusu işlemlerde 2908 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 3. fıkrasına istinaden derneğin faaliyetinin durdurulduğu belirtmekte ise de, dava dosyasının incelenmesinden davacı derneğin Dernekler Kanunu'nun yukarıda belirtilen 5 inci maddesinde, 13 madde halinde ve tadadi biçimde sıralanan, kurulması yasaklanan derneklerden hiçbirisine girmedikleri, 10 ncu maddesinin 3 ncü fıkrasının ise sadece kanunun 5 inci maddesiyle yasaklanmış bulunan amaçlarla kurulmuş olan dernekler için uygulanabileceği, işlem dosyasındaki bilgilere göre dava konusu dernek faaliyetinin durdurulması kararının, "dernek kurucularından bazılarının hukuki durumundan kaynaklandığı", dernek kurucularının hukuki durumlarında kanuna aykırılık bulunması halinde ise 10 ncu maddenin 2 nci fıkrasında düzenlendiği, davalı idarece yukarıda açık hükmü yazılı 10 ncu maddenin 2 nci fıkrasında belirlenen prosedüre uyulmadan "faaliyetin durdurulması kararı verildiği" anlaşılmaktadır.

Bu durumda, dava konusu işlemlerde belirtilen, "dernek tüzüğünün 2 inci maddesinde belirlenen "amaçta veya dernek kurucularının hu-

kuki durumlarında kanuna aykırılık tesbit edilmesi halinde bunların giderilmesinin geçici yönetim kurulundan yazı ile istenmesi, bu yazının tebliğinden itibaren 30 gün içinde kanuna aykırılık giderilmezse, yasanın 10 ncu maddesi 2 nci fıkrası ve 50 nci maddesi uyarınca işlem yapılması gerekir iken, yasada belirlenen yol izlenmeden valilikçe doğrudan faaliyetin durdurulması kararı verilmesinde hukuka uygunluk bulunmamaktadır.

..... Diğer taraftan, davacı dernek kurucuları hakkında savcılığa yapılan suç duyurusu üzerine verilen 16.12.1987 tarih ve 1987/202 Hz.1987/349 K.sayılı kararda, dernek kurucularının yasak dernek kurmak suretiyle dernekler kanununa muhalefet suçunu işleyip işlemedikleri tartışılmış ve "dernekler yasanın 5 nci maddesi, 1 nci fıkrasında kurulması yasak der-

nekler 13. bent halinde sıralanmış olup, bunlar arasında amacı yukarıda belirlenen bir dernek mevcut bulunmamaktadır.... Bu bakımdan sanıklara isnat edilen 2908 sayılı yasanın 5 nci maddesinde belirtilen yasak derneklerden birini kurmak suçunun esas unsurları oluşmamıştır" denilmek suretiyle takipsizlik kararı verilmiştir. Bu suretle mahkememizin 30.9.1987 tarihli yürütmenin durdurulması kararı ile savcılığın 16.12.1987 tarihli takipsizlik kararında, "derneğin 2908 sayılı yasanın 5 nci maddesinde sıralanan yasak derneklerden olmadığı" görüşü paralellik göstermektedir.

Açıklanan nedenlerle, hukuka uygun bulunmayan dava konusu işlemin iptaline, aşağıda dökümü ve toplam yazılı 9.060 Lira yargılama giderlerinin ve davanın açıldığı tarihte yürürlükte bulunan avukatlık asgari ücret tarifesi uyarınca 12.400 Lira vekalet ücretinin davalı idareden alınarak davacıya verilmesine, getirilen işlem dosyasının kararın kesinleşmesinden sonra mercii iadesine ve artan posta pulu ücretinin istendiğinde davacıya verilmesine, 18.2.1988 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Başkan Üye
Gülşen YENİŞEHİRLİ Sema ALTIPARMAK
Üye
Sevgi AYDIN

BASINDAN...

Cumhuriyet

16 NİSAN 1988

POLİTİKA VE ÖTESİ MEHMED KEMAL

Nükleer Cehennem

Nükleer silahların ne denli bir tehlike olduğu herkesçe biliniyor. Ancak nükleer silahlarla ne denli savaşıyor, kimler savaşıyor, orası pek belli değil. Oysa tehlike bütün ağırlığına binse savaşın buca az olmaz. Türkiye'nin nükleer silahlanmada bir cephanelik olduğu gözleniyor. Nükleer silahlarla uğraşan Amerikalılar, ülkemizin bir barut fıçısı olduğunu belirtiyorlar:

"ABD, Türkiye'de büyük bir nükleer ağ kurmuştur. Burada 500'den fazla nükleer füze ve bomba bulunuyor. Amerika'nın Mus-taki yeni üssü ise Türkiye üstündeki planları daha tehlikeli boyutlara ulaştırıyor. Amerikan Hava Kuvvetleri Komutanlığı da Kongre'ye yaptığı açıklamada, Türkiye'nin doğusundaki askeri üslerin, yalnız NATO için değil, öteki operasyonlar için de yaşamsal önem taşıdığına dikkati çekiyor. Sovyet sınırından 120 mil uzaklıktaki Mus üssünün ise, Moskova'nın Ortadoğu ve güneybatı ülkelerine saldırmaları durumunda kullanılacağı belirtiliyor. Bu durumda Türkiye, alternatifin savaşa girmiş olacaktır."

Nükleer savaşın önlenmesi için nekahat bir dernek kurmuşlar; kısa adı da NÜSHED. Bir de dergi çıkarıyorlar, onun adı da: Son Reçete. Dergi, dernek tüzüğünde yer alan amaçlar doğrultusunda, savaş tehlikesine karşı halkımızı hem uyararak hem de bilgilendirmek istiyor. Yani Atatürk'ün dediği gibi "yurtta ve dünyada barıştan yana". 12 Eylül'den bu yana barıştan işkillenenler olduğunu biliyoruz. Ama bu dernek bir yıldır kurulu. Ülkemizde ilk barış derneği 1950 yılında kuruldu. Dayanamadılar, kapattılar. Onun sonu 3 Nisan 1977 yılında "Barış Derneği" kuruldu. 12 Eylül'den sonra dernek için soruşturma açıldı ve 44 üyesi için tutuklama kararı verildi. Bütün bunlardan sonra NÜSHED'in kurulmuş olması başlı başına barıştan yana olmak, demokrasiye Arka çıkmaktır. Oysa Mahmut Dikerdem'in söylediği gibi, "1982 Anayasası öyle bir anayasal düzen getirmiştir ki, bunun içinde bağımsız ve sağlıklı bir kamuoyu oluşturulması mümkün değildir."

Dergide "Barış Derneği" Genel Başkanı ve barış savaşçısı, emekli Büyükelçi Mahmut Dikerdem ile yapılan uzunca bir konuşma var. Burada Dikerdem, barış özlemini şöyle niteliyor:

"... Türkiye'de barış hareketiyle demokrasi hareketi bir bütünlük içerisinde. Çünkü barış hareketi dernek, yığınlara dönük demokratik eylem demektir, aynen budur tanımılması."

Dernek Başkanı Dr. Lerzan Onaran, nükleer savaşın dehşetini şöyle belirtiyor:

"... Sivil savunma hazırlıkları hayaldir. Akli başında bilim adamları, emekli generaller, nükleer savaşın sonunun olmadığını açıklıyorlar. Öyle bir günde kimse doktorundan hizmet beklemesin."

Gene Mahmut Dikerdem, Barış davasında savunmasını yaparken, nükleer silahlara 300 milyar dolar harcadığını söylüyor. "Bugün bu rakam bir trilyona yaklaşıyor. Resmi rakamlar 900 milyar doları gösteriyor."

Cernobil kurbanlarına ilk yardıma giden ABD'li hekim Dr. Armand Kammer, durumu şöyle anlatıyor:

"Cernobil konusunda beni en çok etkileyen, Pripyat kenti üzerinde helikopterle uçarken gördüklerimdir. Bir zamanların 4 bin 500 kişilik gelişmiş bir topluluğunun yerinde, şimdi yıllarca üzerinde yerleşilemeyecek uğursuz bir 'hayalet kent' vardı. Çamaşırlar hâlâ iplerde asılıydı; otomobil, otobüs, kamyonlar terk edilmişti. Traktörler kentin dışında hareketsiz duruyordu. İnsanlar hızla kenti boşaltmak zorunda kalmışlardı. Nükleer savaşın kazanılabileceğine inanan herkesin benimle birlikte o uçta bulunmalarını isterdim."

Sovyet Kızılhaç Başkanı Dr. Dimitri Venediktov da, "Dünyada toplanmış nükleer güç toplamı 58 milyar kişiyi öldürecek düzeydedir. Bir başka anlatımla, nükleer stok, her kişiyi 12 kez öldürecek güçtedir. Dünyada her 43 kişiyi bir asker düşüyor, ancak her 1030 kişiyi de bir doktor. Çaçımız 207 savaşa, 78 milyon insanın bu savaşlarda kurban edilmesine tanık olmuştur. Bu, geçen yüzyıldaki savaşlarda ölenlerin 5 katıdır" diyor.

Bir doktor da sözü şöyle bağlıyor: "İnsanoğlu cenneti yaratmamıştır, ama cehennemi de çabuk bulmuştur." Cehennem ayaklarımızın dibinde.

Son Reçete

Son Reçete, Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği'nin (NÜSHED) yayın organı. Derginin başlığında, gerek bu yayının gerekçesi, gerekse adı şöyle açıklanmakta: "Nükleer bir savaş önlenemezse, insanlık en son salgını görmüş olacaktır. 'Son Reçete'miz, nükleer silahsız bir dünya kurulması içindir." Böyle bir amaçla kurulmuş olan NÜSHED, geçen şubat ayında birinci yılını doldurdu. Ne var ki dernek etkinliklerini bütün bir yıl sürdürmemiştir. Dernek Başkanı Prof. Leziz Onaran'ın da bir yazısında belirttiği gibi, yetkililer, derneğin böyle "hassas" bir konuda yapacağı açıklamalarla "kamuoyunda panik yaratabileceği" görüşünden kalkarak derneğin etkinliklerini 30 nisan - 30 eylül arasında durdurmuşlardı. Yeniden başlayan dernek çalışmaları çerçevesinde yayımlanmakta olan **Son Reçete**, tüm insanlığın geleceğini yakından ilgilendiren bu konuda çeşitli makale, değerlendirmeye ve çeviri yazılara yer vermekte. Dt. Nurettin Özşuca'nın yönetmenliğini üstlendiği dergide, konuyla ilgili gelişmelerin yanı sıra, yurtiçi ve dışındaki etkinliklerle NÜSHED'e ilişkin haberler de yer almakta. □

ÖZDEMİR İNCE

"Barışı savunmak ve savaşa karşı olmak çok onurlu bir politik davranıştır..."

Bu ayın konuğu, ülkemizin seçkin edebiyatçılarından, şair ve çevirmen ÖZDEMİR İNCE. "Son Reçete"nin sorularını yanıtlarken özellikle savaş insan ve edebiyat konularında kapsamlı açıklamalarda bulunan ÖZDEMİR İNCE ile bu söyleşiyi Dr. Ercan KESAL gerçekleştirdi.

Ö. İNCE: Bakın, şöyle diyeyim: Halkımızı sevmek güzel bir şeydir, elbette seveceğiz. Yalnız, zihinsel yapısının gözden uzak tutulmaması gerekir. Çünkü, osmanlı döneminde ve daha sonraki yıllar, bu toprakların üzerinde yaşayan insanlar hiç bir zaman politika üzerinde söz sahibi olmamış insanlardır. Yani kaderleri kendi ellerinde olmayan bir insan kalabalığı. Oysa, örneğin ABD toplumu 17. yüzyıldan itibaren politize olmuş bir toplumdur. Bu politikleşme içinde hem ülkenin politik sorunlarına bakış açısı edinmişler, hem de bu açı ve tavır içinde genel yapı içerisinde kendi kişisel çıkarlarını değerlendirmek yoluna gitmişlerdir. Oysa bizde, cumhuriyetten itibaren yeni yeni başlayan politikleşme, türlü önyargularla, türlü resmi çölganlarla engellenmiş ya da engellenmeye çalışılmıştır. Amerika'da beşbine yakın bu tür bir derneğin bulunması ve Türkiye'de sadece bir tane derneğin bulunması bunun somut örneğidir. Yani, bizim ülkemiz hükümetiyle, politik partileriyle, meslek kuruluşlarıyla ve tek tek insanlarıyla dünyanın karşı karşıya bulunduğu nükleer tehlikenin yahut ta savaş tehlikesinin bilincinde değil mi? diye bir soru da gelebiliyor insanın aklına.. Örneğin, diğer meslek gruplarından sizi izleyici bir davranış ortaya çıkmadı. Aynı soruyu politik partilere de sorabiliriz. Bu konuda hangisinin belirgin bir politikası var? Ben, ciddi bir politikaları olduğuna inanmıyorum. Türkiye'de her politik partinin savaşa karşı, barıştan yana içten bir felsefesi olduğunu açıklamaları gerekir. Bu sorumluluğu duyması için de baskı gruplarının, meslek gruplarının, aydınların, halkın, işçi sendikalarının üzerine büyük görevler düşüyor. Bu anlamda, sivil toplum kuruluşlarını çok önemsiyor ve tüm olumlu örneklerini destekliyorum.

o Efendim, daha önceki söyleşilerimizde de yönelttiğim bir soruyu yinelemek istiyorum. Nükleer silahların gücü, son INF anlaşması, NATO ve Varşova Paketi ülkeleri arasındaki denge hesapları gibi gelişmeleri izliyoruz. Böylesi bir tablo içerisinde hükümetin tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ö.İNCE: Türkiye'nin savaş konusundaki tavrı ya da barış konusundaki tavrı oldukça safça. Birincisi, Türkiye'nin bir nükleer savaştan ve nükleer savaşın şimdiden bilinen sonuçlarının dışında kalma olanağı yoktur. İkincisi, Türkiye ancak barış içinde yaşadığı, askeri masraflarını en aza indirdiği oranda

o Sayın İnce söyleşimize savaş, savaş ve edebiyat ve edebiyatçının konumu gibi ana başlıklardan yola çıkarak başlamak istiyorum. Bizler, nükleer savaş karşıtı ya da savaşa karşı hekimler savaşa karşı mücadeleyi öncelikle yaşamsal bir sorun olarak görüyoruz. Gerçekleştiği takdirde dünya üzerinde yaşayan tüm insanların yaşayacakları korkunç felaketi paylaşmaktan başka bir şey yapamayacağımız olası bir nükleer savaşa karşı olmak, bizim için giderek daha da güçlü bir biçimde kendini hissettiren bir meslek ve ahlak zorunluluğuna dönüşmüştür... Sizi, edebiyatımızın seçkin bir temsilcisi olarak tanıyoruz. Bize edebiyatçının savaş karşıısındaki konumunu kısaca açar mısınız?

Ö.İNCE : Öncelikle, ülkemizde nükleer savaş tehdidine karşı oluşturduğunuz hekim hareketini yakından izlediğimi ve yürekten desteklediğimi söylemeliyim. Böyle bir çalışmaya, Türkiye'de öncelikle hekimlerin başlamış olması hekimler için elbette övünülmesi gereken bir davranıştır. Bu davranışın içine diğer meslek kuruluşlarının da girmesi, meslek kuruluşlarının yanısıra savaşa karşı olmanın bütün insanların bilincine yerleştirilmesi, hem insanca, hem de politik bir davranıştır. Çünkü, barışı savunmak ve savaşa karşı olmak çok onurlu bir politik davranıştır... Edebiyatçıların durumuna gelince, Türk ve dünya edebiyatında savaşın övgüsünü yapmış iyi bir yazar ya da şairin bulunduğu kendi evrensel ve yerel edebiyat kültürüm içinde görmedim, bilmiyorum. Ancak, ulusal kurtuluş savaşlarında elbette şairler ve yazarlar tıpkı bizim kurtuluş savaşımızda olduğu gibi, savaşın övgüsünü yapmaktan ziyade o savaş içinde ülkelerinin özgürlüğünü savunmak görevinin üstlenmişlerdir. Savaşın yandaşı olmakla, ulusal bir kurtuluşta o kurtuluşun davasını savunmayı birbirinden ayırmak gerekir. Tıpkı bugün Flistin'de, Orta Amerika'da, Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi....

Burada kısa bir saptama yapmak istiyorum: Bir edebiyatın kesinlikle, toplumsal olaylarla ortaya çıktığı, toplumsal olaylara bir yorum getirdiği ve elinden geldiği oranda toplumsal olayları yönlendirdiği inancındayım. Türk edebiyatının toplumsallaşması ise Cumhuriyetle birlikte başlamıştır diyebilirim. Kurtuluş Savaşımızın en büyük şiirsel yapıtını yaratmış olan Nazım Hikmet her zaman barışın savunucusu olmuştur. Nazım, aynı zamanda nükleer tehlikenin uluslararası haberçilerinden biri de olmuştur. Japon Balıkçısı şiiri buna iyi bir örnektir. Bu şiir dünyanın belkide ilk örneklerinden biridir.

Bunun yanısıra Türk edebiyatı yazar ve şairlerinin barıştan yana, savaş karşıtı ve özellikle nükleer savaş karşıtı olduklarını biliyorum, görüyorum. Böylesine hayati bir problem karşısında edebiyatçının büyük ve önemli bir rolü vardır. Bu önem kitapların üç bin, dört bin satmasıyla ölçülecek bir şey değildir... İnanıyorum ki, sizin dernek olarak verdiğiniz örnek edebiyatçılarımızın da bilinçlenmesi yönünde olumlu katkılarda bulacaktır. Halka, nükleer savaşın tehlikesini anlatmak, nükleer silahlardan arındırılmış bir dünyayı Türk ve dünya halklarına getireceği maddi ve manevi erincin somut örneklerini urerek onları bilinçlendirmek çok önemli bir görev olarak önümüzde durmaktadır. Halkımıza nükleer savaşa karşı olma bilinci öylesine sağlam bir şekilde anlatılmalı ki, seçim sırasında oy vereceği partilerin temsilcilerinin bu davaya inançları nisbetinde oylarını yönlendirebilmelidirler...

"Türkiye'de her politik partinin savaşa karşı barıştan yana içten bir felsefesi olduğunu açıklaması gerekir."

o Sayın İnce, nükleer yokolma tehdidi dev bir sorun olarak gücünü korumakta devam ediyor... Ben, sorunun büyüklüğü karşısında, çözümün hükümetleri de aştuğu, ancak halkların etkin mücadelesiyle mümkün olabileceği kanısına vardım. Bu amaçla oluşturulan sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları çalışmaların özellikle Avrupa ve ABD'de son derece etkili ve belirleyici olduğunu görüyoruz.

Bu ülkelerdeki anti nükleer örgütlenmelerle ülkemizi sayısal olarak karşılaştırma bile yapmak istemiyorum, ne yazık ki bu alanda faaliyet gösteren tek kuruluş bizim derneğimiz... Bu arada özellikle nükleer savaş tehlikesi karşısında, insanımızda genel bir umursamazlık ve aldırılmazlık da bulunduğunu söylemek zorundayız... Sizce, niçin böyle? Çözüm önerbilir misiniz?

tek tek bütün insanların gelişmesini, refaha erişmesini ve toplumsal olarak kalkınmasını sağlayabilir. Türkiye, şu anda kendi iç kaynaklarını, potansiyelini ve insan unsurunu en iyi şekilde kullanarak evrensel refah düzeyine yaklaşma olanağına sahiptir. İnsanların eğitimini öğrenimini, kültür düzeyini ve insan kalitesini yükseltmesi ancak barış içinde yaşamıyla mümkündür. Bunlar, Türkiye'nin politik gündemi içinde yer alması, basında tartışılması, meclisin gündemine girilmesi, politik partilerin programında mutlaka yer alması gereken konulardır.

o Dileklerinize aynen katılıyorum.. Ama bazıları şimdilik olanaksız gibi geliyor bana. Şöyle, biz bir NATO ülkesiyiz ve çoğunlukla bize dayatılan bir politikanın içerisinde yer alma durumundayız. Bu anlamda, Türkiye'nin böylesi hayati bir olay karşısında tek başına, ulusal yanı ağır basan, özgürce tavır almasının çok daha uzun bir süre pek mümkün olmayacağı kanısındayım... Söz konusu olan uluslararası dengeler... Nato'nun görüşünü biliyoruz: "Konvansiyonel silahlar açısından Varşova Paketi ülkeleri NATO üyesi ülkelere daha güçlü. Bu nedenle nükleer silahlanma NATO için kaçınılmaz ve aynı zamanda caydırıcı bir özellik taşımaktadır. Bu nedenle en son gerçekleşen INF anlaşmasından sonra kendi dengelerimizi korumak zorundayız" diyorlar ve bunu sağlamak için de çeşitli hesaplara giriyorlar. Bana kalırsa bütün bunlar, kanat ülkesi olan Türkiye'nin NATO politikası içerisinde kaçınılmaz bir biçimde ek nükleer yükümlülük almasından başka birşeye yol açmaz. Ne dersiniz?

Ö.İNCE O kadar karamsar değilim. Bence bu soruna iki açıdan bakmak gerekiyor: Birincisi şu: NATO içerisinde yer alan bütün ülkelerin bu soruna bakışları ya da bu konu karşısındaki politikaları birbirinin aynısı değildir. Örneğin Fransa: Fransa'nın NATO'ya karşı tavrı ile Türkiye'nin NATO'ya karşı tavrı aynı değildir. Aynı şekilde Yunanistan'ın NATO'ya karşı tavrı ile Türkiye'nin ki aynı değildir.. İtalya da öyle... Belki Federal Almanya'nın politikası ile aramızda bir benzerlik kurabiliriz. Demek oluyor ki, NATO içerisinde dahi bir ülke kendi ulusal politikasını o anlaşmanın maddelerine ve genel bakış açısına uygun olarak değerlendirecek durumda olabilir. Türkiye bunu niçin yapamıyor? Bunu düşünmeliyiz. Ben Türkiye'nin bu kadar bağımlı konumda olma nedenini sadece, artık bir nevroz halini almış olan jeopolitik konumuna bağlı olmadığı kanısındayım. Çünkü Fransa'nın Sovyetler Birliği'ne veya Varşova Paketi üyelerine mesafesinin Türkiye'den daha uzak olması, Fransa'yı Türkiye'nin sahip olduğu veya karşı karşıya bulunduğu söylenen tehlikeden tamamen uzak tutmuyor ki. Bugünkü savaş teknikleri içinde Türkiye ne kadar tehlikedeysen Fransa da o kadar tehlikede, Yunanistan da o kadar tehlikede. Türkiye'nin NATO karşısında elinin, ayağının tamamen bağlı ve kaderini topyekün NATO'nun kararlarına bağlamaması gerektiği kanısındayım. NATO'ya bağımlılık sadece politik ya da askeri nedenlerden olmaz. Bunun ekonomik nedenleri de vardır.

Ekonomik olarak güçlü bir Türkiye, NATO'ya bu kadar bağımlı ve boynu kıldan ince bir durumda olamaz. İkinci sorun da şu: Fransa da son yirmibeş yıl içinde, belirli periyotlarda yaşamış bir insan olarak kendi gözlemlerimi aktarmak istiyorum. Orada, sokaktaki insanlar nükleer savaşın tehlikesinin bilincinde.. Buradaki sorunumuz şu: NATO'nun politikasını yönlendirmekte etkili olacak bir gücümüz yok. Ama, yönlendirilecek bir politik bilince gelindiğinde o politik bilinç NATO'nun Türkiye ile ilgili dış siyasetine muhakkak yansıtacaktır. Hükümetler, bu kadar kendi başlarına halkın sanki politik bilinçlerinin ipoteğini kullanabilirlermiş gibi davranamayacaklardır.

"Bence edebiyatçı öncelikle gerçek bir politikacıdır. Öylesine bir politikacıdır ki, ne politika üstü, ne politika dışı, ne de politikanın gerisindedir."

o Katılıyorum efendim. Birincisi, ülke konumu açısından bir farklılığımız var, stratejik anlamda. İkincisi insanımız. Bizde, barış hareketi olarak nitelenebileceğimiz sadece iki örnek var. 1950'de kurulan Barışseverler Cemiyeti hemen kapatılmış, 1977'de kurulan Barış Derneği'nin yargılanması ise halen sürmekte. Yani, yönetenlerin bu tür kuruluşlara olumlu bakmadığını hemen görüyoruz. Ülkemizdeki anti savaş örgütlerin ya da genelde sivil toplum kuruluşlarının yeterli politik yapılanmaya sahip olmaması, yeterli hareketliliği kazanamaması üzerinde, yöneticilerin bu tür tavırları etkili olmuştur bence.. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Ö. İNCE: Elbette ben de sizin gibi düşünüyorum. Yalnız, dikkat ederseniz söylediğim cümleler arasında, zihinsel yapının psikolojik yapının kökenlerini Osmanlı toplumundan aldım. Bizim toplumumuzun sağlığına kavuşması için yopması gereken çok önemli şeyler var.

Birincisi şu: Osmanlı devletinin temsil ettiği şey ile, Osmanlı devletinin maddi manevi yapısı ile bugünkü insanın arasındaki farkın tesbiti ve toplumun ona karşı tavrının alması. Şimdi, dikkat ederseniz, bütün politikacılarımız arasında barış, savaş, komşuluk ilişkileri, askeri paktlar ve benzeri konularda tek sağlıklı davranışı Atatürk göstermiştir. Balkan Paketi, Yunanistan'la savaşta sonra kurulan barışçı ilişkiler v.s. Atatürk bir barış

önderliği yapmak istemişti ve samimi olarak inanmıştı. Çünkü, Atatürk'ün böyle düşünmesi için gereken maddi taban Osmanlı düşüncesine karşı aldığı tavırdan kaynaklanıyordu. Bakın, bana çok komik geliyor. Bir ülke düşünün, o ülkede askerler savaşa giderken kadınlar sevinç gözyaşları alkışlıyorlar, "ya şehit ol, yada gazi" diyorlar. Bu da halkın ideolojisi oluyor. Ben bunun, uygar bir topluma yakışır bir tavır olduğu kanısında değilim...

Bir etkili faktör de dinsel nedenler. Ya şehit oluyorsun ya da gazi. İslam'ın da çok yönlendirici bir baskısı var. Düşünsenize, dünyanın varlığını yorumlayamamış bir zihnin önüne, ilerde muhtemel ve edebi bir cennet ideali sunuyoruz. Bu adam için o cennete gitmenin tek olanağı şehit olmaktır. Şehit nasıl olacaktır. Savaş çıkmazsa şehit olma ihtimali azalacaktır... NATO ile Türkiye'nin senli benli ilişkilerinin oranı ne olursa olsun, hükümetlerin Nato'yla ilişkileri ne olursa olsun oy veren halkın bilinçlendirilmesi gerekir.

o Sayın İnce, savaş ve edebiyat konusuna geçmek istiyorum. Epiklere dayanan en eski edebiyatlarda savaş bizim anladığımız anlamda kitlesel, insani bir sorun olarak alınmamış. Bütününü gündelik yaşamın çok doğal, ayrılmaz bir parçası, Antik çağda da hemen hemen aynı. Antik çağ kapandıktan sonra da toplumlar savaşmayı sürdürüyorlar. Ancak 19.yy.a gelinceye kadar savaş edebiyatı anlamında çarpıcı bir nitelik taşıyan yapıtlara pek rastlanmıyor. Ortaçağın şövalye ve haçlı seferi öykülerinde savaşın bireysel bir olay gibi sunulması söz konusu. Savaş edebiyatı, özellikle Fransız Devriminden sonra ulusallık ve sınıfsallık gibi kavramlarla donanıyor. Birinci Dünya Savaşı varana dek her ne kadar toplumsal ve tarihi boyutlar kazanmış olsa da savaş hala romantik bir olay. İlk dünya savaşı bu romantizmin sonunu kesin bir biçimde getiriyor. İlk savaştan sonra dünya edebiyatında büyük değişimler yaşanıyor. Temelde savaş karşıtı olan değişik edebiyat akımları ortaya çıkıyor. ABD'de "Yitik Kuşak", Fransa'da "Dadaizm" vs. Hepsi de savaşa kesinlikle karşı... Dünya edebiyatının savaşa karşı yanı ve savaş karşıtı edebiyat akımları konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Ö.İNCE: Bence edebiyatçı öncelikle gerçek bir politikacıdır. Öylesine bir politikacıdır ki, ne politika üstüdür, ne politika dışıdır, ne de politikanın gerisindedir. Politika edebiyatı yedeklemez. Politika edebiyatının doğal işidir. Ve edebiyatın geleneği içinde varolan bir şeydir bu. Romantizme kadar böyle gelmiştir, Homeros'tan itibaren. Türkiye'de pek kullanılmayan bir deyim vardır: Durum edebiyatı, Durum şiiri dediğimiz şiir vardır. Bu şiir bizde vardır, fakat tanımlaması yoktur. Halk şiirinde destanlar yani güncel olaylara tanıklık eden şiirler durum şiiridir. Sizin de dediğiniz gibi Birinci Dünya Savaşına kadar, hatta 1789'a kadar savaşlar bugün bizim anladığımız türden savaşlar değildi. Savaşın özü değişti.

1789'dan sonra ortaya çıkan savaşlar sınıfsallık özelliği kazanmıştır. 1789 ve ardın-

dan gelen savaşlar gerçekten trajik olmalarına rağmen dönemin burjuvazisi tarafından göklere çıkartılmıştır.

Çünkü, hem ulusal birliğin sağlanması, hem de sınıf olarak kendilerinin yönetimde ağırlıklarını ortaya koymalarına olanak sağlamıştır. O zamana kadar heykellere baktığımızda heykellerde krallar yahutta komutanlar hep Roma ya da Yunan heykellerinin giysileri içinde görünürlerdi. Ama burjuvaziyel birlikte komutanlar günlük askeri kıyafetleriyle ortaya çıktılar. Burjuvazinin ortaya çıkması ile birlikte, kahramanlar tanrısalıklarını, tanrı ile özdeşleşmelerini bir kenara bırakıp, yeryüzüne indiler, belli sınıfın ideolojisinin kahramanları oldular. Böyle olunca edebiyat da bir bakış açısı kazandı. Bu bakış açısı içinde ben büyük yazar sıfatını verebileceğimiz herhangi bir yazarın savaş şakşaklığı yaptığı kanısında değilim.

o Efendim, buradan hemen Türk edebiyatına geçmek istiyorum Sizin de bildiğiniz gibi, Türk edebiyatına savaş olgusu, gerçek anlamda *Ulusal Kurtuluş Savaşı*'yla birlikte girmiştir. Kurtuluş Savaşı üzerine yazılan romanların çoğunda en belirleyici özelliğin Ulusallık bilinci olduğunu görüyoruz. Daha sonra *Nazım Hikmet'in "Kuvayı Milliye Destanı"*yla şiirimize getirdiği yeniliği savaşa bakışına da uyguluyor. İnsani, Gerçekçi bir boyut getiriyor.

2. Dünya Savaşı sırasında da *40 Kuşaklı Şairleri* ve *Garip Akımı Şairleri* de savaş karşıtı şiirler yazdılar. Daha sonraki ABD-Vietnam Savaşı'nda da ülkemiz şairleri pek çok şey yazdılar. Yani savaşa karşı oldukça duyarlı olduğunu görüyoruz edebiyatımızın. Nükleer silahların gücü ise bugün dünyamızı yoketme tehdidini sürdürmekte. Türk edebiyatı bu tehlikeyi yaşamsal bir sorun olarak ele almış mıdır? Neden?

Ö. İNCE: Bakın, Türk edebiyatı çok genç bir edebiyat. Ben, 1923'te birlikte kurulduğu düşüncesindeyim. Çünkü, Divan Edebiyatının toplumsal olaylarla, somut insanla ilgilenmek gibi bir geleneği yoktur. Örneğin Viyana bozgunundan sonra diyelim, divan şairleri ne yazmıştır?

Herhangi bir divan şairi hatırlıyor musunuz, orada ölen yeniçerilerin dramını anlatan, ya da öksüz kalan çocukların yoksulluğunu anlatan?

Tanzimat Edebiyatına kadar böyle olmuştur. Bu gelenek olmadığı için de, M. Emin Yurdakul, M. Akif gibi şairlerimiz de savaşa daha çok hamasi yönüyle bakmışlardır. Yani savaşın toplumsal bir olgu olarak sonuçlarıyla pek ilgilenmemişlerdir. Çünkü bizim edebiyatımızda böyle bir gelenek olmamıştır. 1965 yılı ile 1975 yılı arasındaki on yıllık dönemde Nazım'ın okunmaya başlaması, okunmasına göz yumulması, Türk edebiyatının insanileşmesine, toplumsallaşmasına evrenselleşmesine büyük katkıları olmuştur. Elbette 1940 kuşağı şairleri de içinde bulunmadığımız bir savaştan dolayı o savaşın içinde manen yer almışlar ve barışın savunucusu olmuşlardır. Orhan Veli kuşağı

şairleri de barıştan yana tavır almışlardır. Daha sonra edebiyatımızda başka şeyler gündeme geldi. Ulusal Kurtuluş Savaşlarını desteklemek, Şili, Küba, Güney Amerika üzerine şiirler yazmak gibi.

Bugüne gelindiğinde Türk edebiyatı nükleer silahlanmayı yaşamsal bir sorun olarak ele almış mıdır? Hayır.... Bu, almayacağı anlamına gelmez. Türk edebiyatının nükleer savaşa karşı olma tavrını bir ideoloji haline ge-

tirmesi gerekir. Tabi, bu direktif vererek olmaz. Maalesef, Türk edebiyatçısı edebiyatını kamuoyu olmayan bir ortam içerisinde oluşturmaya çalışmaktadır....

o Sayın İnce, bize zaman ayırdığınız için NÜSHED ve SON REÇETE adına teşekkür ederim sağolun.

Ö. İNCE: Ben de teşekkür eder, başarılar dilerim. □

OSAMU MIŞİMA'NIN DAYANILMAZ ANISI

Ağustos 1945 günü ölüm, gökyüzünde düz bir çizgi çiziyordu. Çizgi, Anola Gay adlı uçağın rotasıydı. Uranyum-235 yüklü Anola Gay, II. Dünya Savaşı'nın ilk atom bombasını patlatmak üzere Hiroşima'ya doğru kanat çırpıyordu.

Osamu Mişima, oniki yaşındaydı o gün.....

Osamu Mişima, okulda arkadaşlarıyla birlikte şarkılar söylüyordu..

Birden, güneşin içine yuvarlanmış gibi oldu Hiroşima... Gözleri kör eden bir aydınlık, dayanılmaz bir sıcaklık, kenti eritiyordu.. Sıcaklık, büyük bir hızla genişleyerek hava boşlukları yaratıyor, bu boşluklara doluşan soğuk hava korkunç fırtınalara neden oluyor, binalar yıkılıyor, evlerin duvarları kağıt gibi yırtılıyor, binlerce insan ölüyor, hücreler radyoaktif ışınları emiyordu...

Hiroşima üzerinde patlatılan uranyum, 66 000 can almıştı o gün ..

Osamu Mişima, şimdi o günü anımsarken, geride kalmış kırk üç yılın bulutları arasından çıkan güneşin, öfkeyle Hiroşimayı saran alevlerini görür gibi oluyor.

Anılar, eritilmiş kızgın bir kurşun gibi yakıyor. Osamu'nun içini....

Annesi Mitsui'yi anımsıyor Osamu:

Kısa boylu, kara saçlı, çekik kara gözlü ne güzel bir kadını Mitsui.... Ne güzel bir anaydı. Dünya'ya hep gülümseyerek bakardı. Kocasını Çikimatsu Mişima'ya üç erkek çocuk vermişti Mitsui....

Mişimalar, o beş kişilik, umutlarla sevgilerle dolu o güzel aile, çiçek gibi sofralarında Mitsui'nin deniz yosunlarından yaptığı yemekleri nasılda büyük bir istekle yerlerdi... Ve Mitsui, 6 Ağustos 1945'te, kocasına ve çocuklarına Japon böreği yaparken öldü mutfağında....

Tarımcı, baba Çikimatsu çok severdi karısını. Çok düşküncü çocuklarına. Bir de ağaçları, yemyeşil çimenleri, çiçekleri ve de tuhaftır, tüm bu güzelliklerin düşmanı olan köstebekleri çok severdi. Ne var ki, Çikimatsu'nun çok şeyi sevmeye gücü yetmedi. Anola Gay'ın attığı uranyum bombası, O'nu, sevdiği tüm ağaçlarıyla, çimenleri ve çiçekleriyle yaktı, kavurdu, yok etti.

Peki, gelecekteki yaşantılarına ince kollarını umutla uzatan üç yaşındaki İhara ve beş yaşını henüz dolduran Zeami'nin suçları neydi? ...Onların gölgeleri, Hiroşima'nın kavrulmuş kaldırımları üzerinde, kırk üç yıldır kıpırdamadan duruyor....

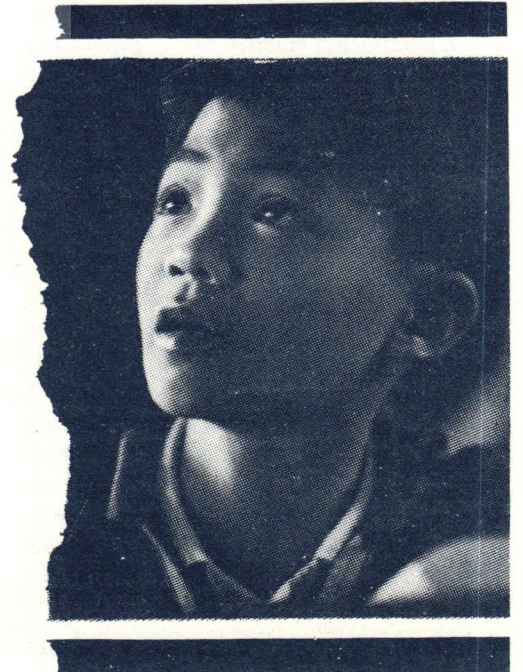
Osamu Mişima evli şimdi... Sevdiği bir karısı, birbirinden güzel iki çocuğu var. Ama O, kendisini, Japon güneşinin yakıcı ışınları altında hâlâ yalnız hissediyor.

Osamu, Hiroşima'da bir hastanede çalışıyor bugün.... Nükleer savaşa karşı olmanın kare kökünü defterine yazmış bir hekim olarak çalışıyor... Mitsui ana, gülümseyerek bakardı dünya'ya... Osamu'nun dudaklarında ise donuk bir gülümseme var. Buna karşın sevgi ve saygıyla sıkıyor Dünya'nın ellerini.

Düşündü Osamu Mişima... Düşündü ve dayanılmaz anılarıyla başbaşa kaldı. Ve bir gün salıverdi beyaz güvercinini ellerinden. Güvercin, ayağına bağlanmış " nükleer savaşa karşı bir mesajla" uçuverdi Türkiye'ye doğru. Güçlü kanatlarıyla binlerce kilometreyi aştı. Boğaziçi'nin lâcivert suları üzerinde sevinçle döndü, dolaştı ve geldi, Üsküdar'daki bir evin damına kondu.

Onun bu soluklu çabasını değerlendirebilme ve kanatlarını okşamalıyız değil mi?...

Dr. Çağlar KIRÇAK

Psikososyal Travma

Prof. Dr. John Edward MACK

Çev.: Y. E. KOCABAŞOĞLU

Bu sayımızda sizlere Harvard Tıp Fakültesi psikiyatri profesörlerinden Dr. John Edward Mack'ın "Psychosocial Trauma" (Psikososyal Travma) adlı yazısını sunuyoruz. Prof. Mack "A Prince of Our Disorder: The Life of T. E. Lawrence" adlı yapıtıyla 1977 yılında Plutzer Biyografi ödülünü kazanmıştır ve "Vivienne: A Study of Adolescence Suicide" (1981) adlı yapıtın ortak yazarlarından biridir.

Çağımızın en ciddi sorunu olan nükleer silahlanma yarışının, temelde tüm diğer stratejilerde olduğu gibi, psikolojik kökenleri vardır. Askeri stratejiler ve politikalar danışman uzmanların çıkarımlarına ve karşı tarafın karar alma süreçlerinde rol alan danışmanların kafalarındaki strateji ve politikaların tahmin edilmesine dayanılarak belirlenir.

1977'de Amerikan Psikiyatristler Birliği'ne bağlı olarak Dr. Perry Ottenberg'in öncülüğünde oluşturulan bir çalışma grubuna katıldım. Grubun amacı, nükleer enerji ve nükleer silahların insanın düşünsel ve duygusal yaşamı üzerindeki etkilerini araştırmaktı. Gruba davet edilişimde gösterdiğim tepki sanırım pek olağandışı değildi: Anılan konunun önemli olduğu bir gerçektir, ancak neden ivedilikle birşeyler yapılması gerekiyordu? Bunu ancak son aylarda yaşanan tehlikelerden sonra anlamam mümkün oldu. Bu olayların da etkisiyle, grubun temel amacı nükleer silahlanmanın etkilerini araştırmaya yönüne kaydı.

Grup, özellikle termonükleer yıkımın sürekli bir tehdit durumunda olduğu bir gezegende, dünyamızda, yaşamak durumunda olan çocuklar ve gençler üzerinde nükleer silahlanmanın ve nükleer savaş tehditinin etkilerini araştırdı. Konu daha önce çok az araştırılmıştı ve araştırmalarımız gençlerin ve çocukların bu tehlikeden haberdar olduklarını ve bir nükleer savaş korkusuyla yaşadıklarını ortaya koydu.

Bu araştırmada kullanılacak veriler James Henning'in teknik yardımları ile William Beardslee ve benim çalışmalarım sonucu toplanmıştır. 1978-1980 yılları arasında 1000 ilk ve orta öğretim öğrencisine bir anket uygulanmıştır. Ankette öğrencilere "Nükleer sözcüğü size neyi çağırıştırıyor?", "Nükleer gelişmenin farkına ilk kez kaç yaşınızda vardınız?", "Nükleer teknolojiyle ilgili herhangi bir çalışmaya katıldınız mı?", "Bir nükleer saldırıdan sağ kurtulabileceğinizi düşünüyor musunuz?", "Nükleer gelişmeler evliliğe ya da çocuk sahibi olmaya ilişkin düşüncelerinizi ya da geleceğe yönelik tasarılarınızı etkiledi mi?", "Nükleer gelişmeler gelecek hakkındaki, dünya ve yaşam hakkındaki düşüncelerinizi etkiledi mi?" gibi sorular sorulmuştur. Bu soruların bir kısmında kullanılan 'gelişme' sözcüğünün, insanoğlunun varlığına son verebilecek silahları da kapsayan bir kavram için kullanıldığında, anlamı çarpıtıcı bir etkisi olabileceğinin farkındaydık, ancak danıştığımız meslektaşlarımız, "gelişme" yerine kullanılacak sözcüklerin öğrencileri belli konulara odaklayarak anket sonuçlarını etkileyecek bir etken olabileceğini bildirdiler.

Anket uygulanan öğrenciler, ilk ve ortaokul öğrenci evreni için öngördüğümüz bilgilenme düzeyinin üzerinde bilgiye sahiptiler. Verilen yanıtlar irkiltici olduğu kadar, nükleer savaşta

yokolma tehditinin bilinçlerinin derinlerinde nasıl yer etmiş olduğunun da göstergesiydi. Sorulara verilen yanıtların bazıları şöyleydi:

"SORU: Nükleer kelimesi size neyi çağırıştırıyor?"

"Tehlike, ölüm, üzüntü, yıkım, patlama, kanser, çocuklar, artıklar, kirlenme, bombalar, dehşet, insan yaşamının korkunç bir biçimde sonu"

"Nükleer sözcüğü geleceğin dünyasında yaşayacak insanlar için bir enerji kaynağını çağırıştırıyor. Aynı zamanda, dengenin nükleer artıklar yüzünden bozulması sonucu denizdibi yaşamının sona ermesini çağırıştırıyor. Aynı zamanda, füzelerde kullanıldığında insanoğlunun yokolmasını çağırıştırıyor."

Ankete katılan öğrencilerin çoğu, kendilerinin, yaşadıkları kentlerin ve ülkelerin bir nükleer savaştan sağ çıkabileceğini düşünmemektedir. Aşağıda verilen soru-yanıt örnekleri, verilen yanıtların tipik örneklerini göstermektedir:

"SORU: Nükleer gelişmeler evliliğe ya da çocuk sahibi olmaya ilişkin düşüncelerinizi ya da geleceğe yönelik tasarılarınızı etkiledi mi?"

"Deformasyon korkusunun ve tehlikesinin var olduğu bir dünyada çocuk sahibi olmayı istemem. Dünya iki saniye sonra yokolabilir, ama yine de geleceğe ilişkin tasarılar yapıyorum, çünkü yaşayacağım kadar yaşayacağım."

"Nükleer gelişmeler her an aklımda değil. Benim felsefem, tehlikeler, sorunlar ve endişelerle dolu bir yaşam içinde bile, her an öleceği korkusuyla yaşayan bir ruh hastası olmamak. Çocuk istemiyorum, ama nedeni termonükleer tehdit değil, çocuklar konusunda çok istekli olmamam."

"Hayır, pek etkilemedi. Çünkü, nükleer savaş olursa diye endişe etmenin bir anlamı yok, her şey olacağına varır. Dünyayı yokedecek teknoloji mevcut, ve her an dünyayı yokedebilir."

"SORU: Nükleer gelişmeler gelecek hakkındaki, dünya ve yaşam hakkındaki düşüncelerinizi etkiledi mi?"

"Dünyanın her an yüzüme patlayabileceğinin farkındayım. Bu yaşamı daha da ilginç kılıyor."

"Pek sorun etmiyorum, ancak dünyanın yarım saat sonra varolmayabileceğini düşünmek korku verici, Gene de ben zamanımı yaşayacağım."

"Kesinlikle kaşıyım, çünkü tüm dünyanın kaderini ellerinde bulunduranlar pek de güvenilmeyi hak etmiyorlar. Hem, bu bir kişinin kontrol edebileceğinden çok büyük bir güç."

"Sanırım bir şeyler yapmazsak, dünyanın ve insanlığın pek zamanı kalmamış olacak."

"Bana dünyanın ve insanlığın geleceği ko-

nusunda hiç de içaçıcı olmayan bir izlenim veriyor ama beni gerçekten etkilediği söylenebilir."

"Evet, biraz. Birilerinin insanlara nasıl bu denli çok zarar verebilecek cüreti bulduklarını merak ediyorsunuz."

"Kesinlikle. Geleceği tehdit eden her çeşit intihardan kendimizi kurtarmamız gerektiğine inanıyorum. Yoksa, insanlığın sonu yakındır."

"İçtenlikle SSCB ile iyi ilişkiler içinde yaşamayı diliyorum. Umarım bir nükleer savaş başlatmayı kimse aklına getirmez."

"Sanıyorum herkesin dünyaya bakışı ve geleceğe ilişkin görüşleri az ya da çok "

"Bir bakıma evet. Bana bazı yetişkinlerin ne kadar aptal olabileceklerini gösterdi. Eğer bu insanlar, bu silahların ne denli kolay öldürebileceğini biliyorlarsa neden hala bu silahları savunduklarını anlamıyorum. Tüm bunlar yüzünden, bir süredir yaşamımın benim istediğim kadar uzun olmayacağını düşünmeye başladım."

"Evet. Eğer insanlar bir hatanın çevredeki pek çok kenti yokedebileceği, hatta bu hata yeterince büyükse dünya diye bildiğimiz her şeyin yokolması anlamına geleceğini bile bile deneyleri sürdürüyorlarsa, bir gün kesinlikle bir hata yapacaklarına inanıyorum."

Sonuçlar, ankete nükleer savaş tehditinden ciddi biçimde etkilendiklerini, geleceğe ve kendi yaşamlarına ilişkin endişelerinin olduğunu ortaya koymuştur.

Bu yanıtlarda bir kaderciliğin var olduğu ortadadır, bunun yanı sıra alaycılık, korku, burukluk, yardımdan yoksun kalma duygusu da saptanmıştır. Ankete katılanlar, korumadan yoksun kaldıklarına inanmaktadırlar. Bir kısım öğrenci de aile kurma konusunda bazı kuşkuları vardır, ya da geleceğe ilişkin uzun dönemli planlar yapamamaktadırlar. Tüm bunlara dayanarak, nükleer savaş sonucu toplu yokolma tehditi ile kuşatılmış bir dünyada büyümenin kişilik oluşumu üzerinde etkin olduğu söylenebilir. Yine de bu etkinin, çocuğu ana-babasının da içinde bulunduğu kuşağın, çözümlemiyor gördüğü çeşitli sosyal ve politik sorunların kitle araçlarıyla çocuğa ulaşmasından doğan etkilerden ayrılması zordur. Bu çocukların sağlam düşünce üretme yetisinden yoksun büyümeleri ya da insanlığa hizmete yönelik düşünceler ve sağlam bir kişilik yapısının dayanağı olan "süreklilik" duygusundan yoksun büyüdükleri izlenimi edinilmiştir.

Benim açımdan, nükleer silahlanma çılgınlığının temeldeki nedeni kişilerde değil, sorunun dinamiğinde yatmaktadır. Özellikle iki süper güçte olmak üzere, silahlanma yarışından sorumlu bireyler vardır, ancak politika üreten kişiler ve stratejistler, her bölümü diğer bölümleri harekete geçiren, ama kimsenin kontrol edemediği bir yapının, bir sistemin, içinde kısıp kalmışlardır. Bu sisteme de eşlik eden bir düşünce zinciri, beyinsel bir dizin, vardır. Bu sistem, ya da "kutu", ABD ve SSCB'nin ve bombaya sahip ya da sahip olabilecek diğer ülkelerin liderlerini ve halklarını içermektedir. "Kutu"nun içindeki dünyada gerçek ve düş, ruhbilim ve politika, ister ulusal ister uluslararası düzlemde ele alsın, birbirlerine karışmış gibi görünmektedir ve böyle bir dünyada olabilecek en kötü şey de bir "danışman"ın temel politik kararları oluşturması ve bu kararların altında yatan önermelerin sorgulanmamasıdır.

Çoğunlukla, Federal Hükümet dışından, sorumluluk taşıyan görevlere gelen kişiler, ön-

celeri nükleer silahlanma yarışının gereksiz olduğunu düşünse de, zamanla anılan sistemin içine düşmekte ve "yarışmayı tırmandırma oyunu"na devam etmektedirler. Bu olay, ülke başkanlarının başına geldiği kadar, hala kendilerini şiddet ve savaşa karşı gören akademisyenleri de içermektedir. Birey, nükleer silahlanma yarışına kapıldığında, daha çok silaha sahip olma yoluyla kendini güvencede hissetmeye çalıştığı sonsuz bir kısır döngü içine sürüklenmektedir.

Bu nasıl olmaktadır? Nükleer silahlanma konusunda karar veren kişileri silahlanma yarışını tırmandırmaya iten ruh hali nedir? Amerikan-Sovyet ilişkilerine bakmadan önce Amerikan stratejistlerinin birbirine zıt, ikisi de savunmaya yönelik olduğu iddia edilen, iki ayrı kampa bölündüklerini belirtmek gerekir. "Düşünebilenler" ve "Düşünemeyenler" diye adlandırdığı bu her iki gruptaki stratejistler, bir nükleer savaşın gerçekten olabileceğini, bu olasılığın var olduğunu bilmektedirler. Dolayısıyla, bu terimleri kullanırken, "Düşünemeyenler" terimi ile bir nükleer savaş başladığında korkunç boyutlarda bir yıkım olacağına ve sonuçta nükleer savaş ve sonrasına ilişkin planlamaların anlamı olmadığına inananları; "düşünebilenler" terimiyle de, bunun tersine, nükleer savaş olacakmış gibi, hatta nükleer savaş sonrasına ilişkin planların yapılması gerektiğine inananları tanımlamaktayım. Bu iki grubun birbirlerini ikna edebileceklerinden kuşkuluyum. Bir düzeyde, aralarındaki farklılık, "düşünemeyenler" in "düşünebilenleri" nükleer savaşın gerçeklerini ve tehditin boyutlarını görmemekle, "düşünebilenlerin" "düşünmeyenleri" Sovyetler Birliği'nin amaçlarını anlayamamakla suçlamaları düzeyine indirgenebilir. Ama, sorun bundan daha büyük ve karmaşıktır.

Nükleer çatışma, genelde geçmiş savaş yöntemleriyle özdeşleştirilerek, insanlığın yokoluşuna değil, diğer savaşlardaki kadar bir yıkıma neden olacağı öne sürülmekte, konvansiyonel silahları kabullenmiş birey ve toplumların, nükleer silahları da benzer bir yaklaşımla algılamaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle, "kazanma düşüncesi" ya da stratejik üstünlük sağlanması kavramları ilk çözümlenmelerde nükleer silahlara sahiplenilmesinde önemli rol oynamaktadır. Çok kısa dönemde, nükleer silahların milliyetçi liderlerce savunulması ve bu yüzden anılan liderlerin desteklenmesi; Sovyetler Birliği'ne karşı önyargıların da buna eklenmesiyle, uluslararası düzlemlerde güçlü bir ülke imajına koşullandırılan toplumun üzerinde nükleer silahların desteklenmesinin olumlu bir izlenim bırakabileceği öngörülebilir. Son yıllardaki uçak kazalarını, depremleri, dev dalgaları ve gökdelenlerdeki yangınları konu alan filmlerin bu denli ilgi görüyor olması, nükleer soykırım korkusunun daha küçük, sınırlı, az çok kontrol edilebilir ve kaçınılmazlı facialara ilişkin korkularla yer değiştirmesi isteğin bir göstergesidir.

Eğer, kazanma düşüncesi, üstünlük sağlanması isteği ve "Ya kazanırsınız ya kaybederiz" mantığının ne denli tehlikeli olduğunun farkındaysak, düşünmemiz gereken bu "kutu"dan nasıl kurtulabileceğimizdir.

Bunun olası yollarından biri, kendimizi ve toplumu, nükleer silahlanmanın yarattığı tehditin boyutları ve ciddiliği konusunda bilgilendirmemizdir. Konvansiyonel silahların tersine, nükleer silahların artışının, savaş olasılığını azaltıcı değil, artırıcı bir etken olduğunun anla-

şılması gereklidir. Bu tümceden, konvansiyonel silahların savunulduğu anlamı çıkarılmamalıdır, anlatılmak istenen, nükleer silahlara ilişkin yeni bir düşünce sisteminin oluşturulmasının gerekliliğidir. Yaşamın yeryüzünde korunabilmesinin tek yolu bu mantık değişikliğidir. Ancak böylece "kaybetmek/kaybetmek" ortak yazgısından, "kazanmak/kazanmak" ortak yazgısına geçişi sağlayabiliriz.

İlk adımı kimin atacağı çok önemli silahsızlanma yönünde adım atıldığında, tıpkı silahlanma yarışını tırmandırma konusunda olduğu gibi, karşı tarafın da benzer adımları ata-

cağı öngörülebilir. Umut verici olan, her iki ülkede de (Ç.N. SSCB ve ABD) yönetim kadrolarında nükleer silahlanmanın savunmaya ve barışa değil, olası bir yokoluşa hizmet ettiğini gören kişiler vardır.

Görüşüme göre, eğer hem Sovyetler hem de biz, karşılıklı korku ve güvensizliğe neden olduğumuz gibi, tam tersini, karşılıklı güven ve endişelerden uzak bir geleceği yaratabiliriz.

Ve hem bizim, hem Sovyet halkının, hem de diğer insanların geleceğinin buna bağlı olduğuna inanıyorum.

SORULAN 10 SORUYA GÖRE İKİ AYRI KAMPA AYRILAN ABD'Lİ STRATEJİSTLERİN GÖRÜŞLERİ

"DÜŞÜNEBİLENLER"	"DÜŞÜNEMEYENLER"
Sovyetler Birliği nükleer savaşın düşünülemez olduğunu, karşılıklı intihar anlamına geldiğini söylediğinde, bu ABD'ye yönelik, ABD'nin politika üreten kişilerini ve halkını oyalamaya ve anti-militer yapıyı kuvvetlendirmeye yönelik bir propagandadır.	Sovyetler Birliği nükleer savaşın düşünülemez olduğunu, karşılıklı intihar anlamına geldiğini söylediğinde, bu sözleri ciddiye almalyız.
Yarışmanın öncülü güvenlik ve stratejik gereksinimdir. Avantajlı duruma geçmek için yarışmalıyız.	Yarışma ve yeni silah sistemlerinin geliştirilmesi Sovyet tarafında da benzeri çalışmaların ivmelenmesine neden olmaktadır, ve bu da silahlanma yarışını tırmandırmaktadır.
SOvyetler Birliği sivil savunma konusunda ve endüstrinin dağılık olarak kurulmasında gelişmeler göstermektedir ve bu durum dengeleri altüst etmektedir.	Bilinen hiçbir teknolojik sistem (Ankibalistik füzeler,şışmaklar) nükleer saldırılardan korunmada yeterince etkili değildir. Anlamlı bir savunma sistemi kurmanın da olanağı yoktur.
Sovyet stratejisi kazanan taraf olmak üzerine kurulmuştur, biz kazanan taraf olmak için saldırı sonrası duruma ya da saldırı sonrası beklenen sonuçlara uygun stratejilerimizi çok iyi belirlemeliyiz.	Ne ülkemizde (Ç.N. ABD'de) ne de Sovyetler Birliği'nde uygarlığa ilişkin izler kalmayacağından saldırı sonrası ne olacağı çok önemli değildir. Bir nükleer savaşta kazanan olmayacaktır ve sağ kalanlar ölenlere imrenecektir.
Sovyetler Birliği soğukkanlı ve askerce yöntemlerle kazanmayı amaçlamadılar ve 2. Dünya Savaşında ölüme daha fazla katlanabildiklerini kanıtladıklarından, kazanmak için, gerekirse halkın büyük bir kısmını kurban etmeye hazırdır.	Çoğu Sovyet Yurttaşı bir nükleer çatışma sonucu oluşacak felaket konusunda her iki halkın geleceği konusunda en az bizim kadar duyarlıdırlar.
Nükleer savaş tehditi ciddi bir durumdur. Kimse bir nükleer savaş istemez. Ama maalesef Sovyet tehlikesi gerçektir ve bunu temel alan yaklaşımlar belirlenmesi gereklidir.	"Düşünebilenler" insanlığın karşılaşmaları dehşetler konusunda daha az duyarlıdır, ve belli gerekçelerle diğer ülkeleri "insansızlaştıracak" büyük bir kitle katliamına seyirci kalabilirler.
Sovyetler Birliği ideolojik olarak dünya üzerinde egemenlik kurmak istediğindedir ve Birleşik Devletleri bir krize sürükleyecektir. Bu durumu yalnızca etkili bir nükleer strateji önleyebilir.	Sovyetler Birliği'nin gerçekten bir yayılmacı politikası olabilir. Ancak Sovyet yurttaşları da nükleer savaştan bizim kadar korkmaktadırlar. Ulusal çıkarları için çalışacaklardır, ancak nükleer çatışma riski yarlatmayacaklardır.
Sınırlı nükleer savaşlar planlanmalı ve nükleer savaş bir kez başladığında onu nasıl sınırlayacağımızı şimdiden düşünmeliyiz.	Ne denli "sınırlı" olursa olsun, bir nükleer savaşın sonuçları tahmin bile edilemez. Herhangi bir kumanda kadrosunun bile sağ kalacağı düşünülmez.
Üstün duruma geçebilmek için uğraşmalıyız. Sovyetler Birliği kazanma amacını güden politikalar belirlemektedir, ve biz de kazanmaya yönelik stratejiler geliştirerek kendimizi korumalıyız.	Nükleer üstünlük imkansızdır ve buna ilişkin tanımlamalar anlamsızdır. Kazanmaya dayalı stratejik yaklaşımlar, bir nükleer çatışmayla kavram dışı, tehlikeli ve ilgisizdir.
Nükleer savaş bir olasılıktır, ve bu yüzden bir nükleer savaşa hazır olmalıyız.	Nükleer savaş, neye malolursa olsun, önlenmelidir.

“Latin Amerikalı hekimler Arjantin’de toplandılar.”

6 Latin Amerika ülkesinden 280 hekim, IPPNW 3. Latin Amerika Bölgesel Toplantısı için 9-10 Ekim tarihlerinde Arjantin’de biraraya geldiler. Arjantin, Brezilya, Kolombiya, Kübe, Şili ve Uruguay’dan hekimlerin katıldığı toplantıda açış konuşmalarını Arjantin Sağlık Bakanı *Dr. Convadi Storani*, Arjantin Tıp Fakültesi Dekanı *Dr. Pablo Cavlero* ve ünlü Arjantinli yazar *Ernesto Sabato* yaptılar.

Toplantıda nükleer silahlanma yarışının sosyoekonomik sonuçları ve halk sağlığı ile sağlık hizmetleri üzerindeki etkileri tartışıldı.

“SATELLIFE için gerisayım başladı.”

IPPNW ile Sovyet Bilimler Akademi arasında yapılan bir antlaşmaya göre 1988’de “Satellife” adlı bir uydu yörüngeye yerleştirilecek. *Satellife*, teknolojinin yoketmek değil yaşam kurtarmak için bir örneği. Uydu özellikle üçüncü dünya ülkelerinde görev yapan hekimlerin en son tıbbi gelişmelerden hızla haberdar olmalarını ve birbirleriyle uydu aracılığıyla iletişim kurarak çeşitli çalışmalarda eşgüdüm sağlanmasını amaçlıyor.

Dünya Sağlık Örgütü’nün de AIDS ve aşılama kampanyalarına ilişkin çalışmalarında yararlanacağı uydu ile ilgili son çalışmalar Boston’da *Dr. Bernard Lown*, Moskova’da Sovyet Uzay Araştırmaları Enstitüsü başkanı *Dr. Roald Sagdeyev*’in başkanlığında sürüyor.

“Kuzey Amerika Sağlık İşbirliği Toplantısı.”

Nikaragua’lı ve ABD’li hekimleri biraraya getiren 5. Yıllık Kuzey Amerika Sağlık İşbirliği Toplantısı, 15-20 Kasım tarihleri arasında Nikaragua’nın başkenti Managua’da toplandı. Toplantıda gelişen ülkelere ilişkin sorunları tartışıldı. Toplantıda ayrıca 3. Dünya Ülkelerinde Nükleer Savaşın Tıbbi Sonuçları konulu bir de seminer düzenlendi.

Niçin SDI?

22 Nisan tarihli *Hürriyet* gazetesinin, “İşte Cehennem Silahları” başlığı ile verdiği haberin, aklı başında hemen herkesi merak ve ilgiden önce, korkuyla ürperttiğini düşündüm... Haberin kaynağı, Fransa’da yayınlanan “Le Figaro Ma gazine” dergisi. Dergi, dünyada ilk kez, Amerika’daki en büyük askeri-bilimsel tesislerde bulunan ve “Yıldız Savaşları” için hazırlanan olağanüstü tahrip gücüne sahip cehennem silahlarını görüntüleyerek yayınlamış. *Hürriyet* gazetesinin de yayınladığı rengarenk, gösterişli füzelerin tanıtım yazılarında şunlar yer alıyor: “Dehşet Füzelere: Hiroşima’dakinden 100 bin kez daha güçlü olduğu iddia edilen MX füzelere, Başkan Reagan’ın en son gözdelelerinden biri. Başkan’ın “Barışın Koruyucusu” adını taktığı MX’ler sıvı yakıtla çalışıyor. Azrailin Süvarileri: B-1’lerde sekiz atom bombalı uç şarjör bulunuyor. Bilim adamları bu gücün, dünyanın yarısını ortadan kaldırmaya yeteceğini belirtiyor. Süpersonik bombardüman uçakları, sıcak hava manşonlarıyla sürekli olarak ısıtılıyor. 24 saat süreyle, uyarı durumunda bekleyen B-1’ler, iki dakikada havalanıp ortadaki cehenneme döndürebilecek nitelikte.”

Yazıda, füzelerin yanısıra, sekiz bin bilim adamının çalıştığı ve binlerce bilgisayarın bulunduğu dev tesislerdeki en ürkütücü silahın “Ölüm Işını” olarak adlandırılan ve ABD’nin gururu olarak tanımlanan “Lazer Topu” olduğu da belirtilmiş...

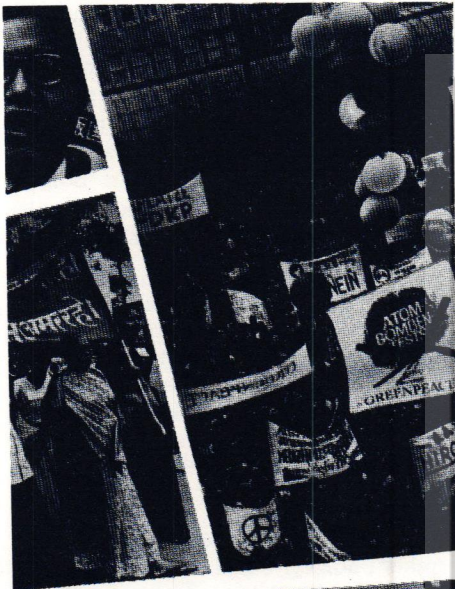
Bütün bu çalışmalar, hazırlanan ve tasarlanan girişimler bir tek amaca hizmet ediyor: SDI yani Stratejik Savunma Girişimi, ya da Reagan’ın “Yıldız Savaşları” Programı. Kullandığında, dünyayı cehenneme çevirecek olan bu silahlara, “savunma” adının yakıştırılması bir yana, Nükleer Silahların sınırlandırılması, hatta tamamen ortadan kaldırılması görüşmeleri sürerken, ABD’nin bu telaşı niye?..

Evet, niçin SDI? İki büyük ülkenin nükleer silahlanma sorununa ciddi ve olumlu bir havada yaklaşmaları, son INF anlaşmasıyla tüm insanlığın umudu haline dönüşmüşken, ABD’nin Yeni Meksika olarak tanınan Albuquerque yakınlarındaki Los Alamos’ta 8 bin bilim adamıyla, korkunç bir tempoda sürdürdüğü bu akılalmaz yarışın altında yatan gerçek nedir?

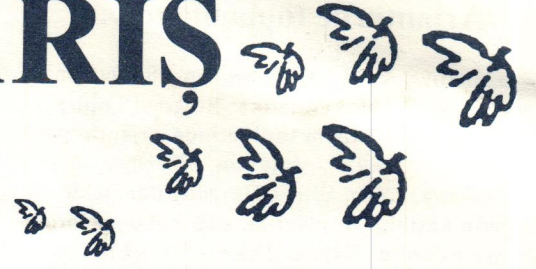
Bir yanda nükleer silahların tümüyle ortadan kaldırılmasını hedefleyen planlar ve çalışmalar, öte yanda “savunma” amacıyla oluşturulduğu söylenen SDI. Ve hemen akla gelen bir soru: ABD eğer bu sistemi, stratejik Saldırı Füzelere karşı bir savunma aracı olarak kurmayı tasarlıyorsa ve o zamana kadar bu füzelere yer yüzünden kaldırılacaksa, bu füzelere olmayacaksa SDI niçin gerekli? Bu sorunun bizce ancak iki yanıtı olabilir: 1. ABD, ya nükleer silahların tümüyle ortadan kaldırılmasından yana değildir. 2. Ya da, SDI söylendiği gibi, bir savunma sistemi olarak değil, saldırı amacıyla hazırlanmaktadır. Her iki yanıtın da, tehlikeli ve tehdit edici anlamlar içerdiği su götürmez bir gerçek...

SDI, bir atılımın örneği olan, diğer alanlarda da ilerlemeye varmanın öncüsü durumundaki INF’i anlamsızlaştırmaktadır. SDI’nin gerçekleşmesi demek uzayda darbe silahlarının ortaya çıkması ve insanlığın silahlanma yarışında artık dönüşü olmayan bir yola girmesi demektir. Silahlanma yarışını uzaya sıçrarsa, onu diğer alanlarda durdurmak mümkün değildir. Kısaca şunu söyleyebiliriz: SDI, nükleer silahlı bir dünyaya giden yolda, mutlaka yok edilmesi gereken bir engeldir..

Dr. Ercan KESAL

DÜNYAMIZA BARIŞ

1983 yılı sonbaharında Batı Berlin'deki Zillestrasse'de oturanlar burayı nükleer silahsız bölge ilan eden deklarasyonu oybirliği ile kabul ettiklerinde, haberi duyan çoğu kimsenin dudaklarında hafif alaycı bir gülümseme belirmiştir. Öyle ya neydi bu telaşın anlamı? Hem de yığınla sorun, çözümsüz bir şekilde bir kenarda beklerken... Doğrusu, nükleer silahın gazabını ve dehşetini en yoğun biçimde yaşayan tek halk durumundaki Japon halkının, kendi ülkelerindeki 600'den fazla şehir ve kasabaya nükleer silah sokmamalarını anlıyorlardı da, güvertelerinde nükleer güç tesisatı ve nükleer silah taşıyan ABD ve Büyük Britanya gemilerinin kendi limanlarına girmesini yasaklayan İzlanda'ya da ne oluyordu?

Böyle düşünenler, 1987'nin son günlerinde ABD ve SSCB liderlerinin, televizyonlarının baş köşesine yerleşip, nükleer silahların, tüm dünyadaki gücünün sadece yüzde dördünü ortadan kaldırmayı hedefleyen Orta menzilli füzelerin Avrupa'dan sökülmesini öngören INF anlaşmasını imzalarken gösterdikleri büyük memnuniyet karşısında, şaşkınlıklarını gizleyebildiler mi bilemiyorum ama, artık, aklı başında hemen herkesin, nükleer silahların tehdidine karşı çıkmak gereğinde birleşebileceklerine, birleşmeleri gerektiğine inanıyorum...

1987'nin en büyük olayı olduğu tartışmasız kabul edilen INF anlaşmasıyla birlikte, silahlanma yarışının korkunç sarmalı ilk kez parçalanmıştır. Nükleer silahlardan arınmış bir dünyayı hayal edebilme şansımız şimdi bir kat daha artmıştır... Silahlanma yarışına, en tehlikelisi olan nükleer alanda son vermek gerektiğine olan inanç bir kez daha kuvvet kazanmıştır. INF anlaşması, nükleer silah stoklarının yeryüzündeki yaşamı yok etmek için yeter de artar güce ulaştığını, yok olmak ve yarışı durdurmak seçeneklerinden, ikincisinin tercih edilmesi gerektiğini tüm dünyaya ilan etmiştir...

Burada, son anlaşmanın neler getirdiğini kısaca açmak istiyorum. INF anlaşmasıyla birlikte silahsızlanma süreci ilk kez sınırlanmıştır. Nükleer silahlar ortadan kalıyor. Sovyetler Birliği kendi 22-20, SS-4 ve SS-12 füzelerini (yaklaşık toplam 1500 savaş başlığı), ABD ise Cruise füzeleri ve Pershing-2 füzelerini (yaklaşık toplam 350 savaş başlığı) ortadan kaldırıyor. Sonuç olarak toplam dokuz devletin topraklarından nükleer araçlar yok oluyor. Nükleer silahlardan arınmış bir dünya için ilk defa gerçek anlamda bir gedik açılıyor ve dünya halkları bu gedikin büyüyen genişliğine samimiyetle inanıyor. İnsanlığın bilinen tarihinin yalnızca 294 yılının savaşız geçmesi, bu süre içinde sekiz bini aşkın barış planının yazılmış, hazırlanmış olması bile bizim böylesi bir çabaya daha sıkı sarılmamızı engelliyemez. İntihar anlamına geldiğini kabul etmek zorunda olduğumuz nükleer savaşın önlenmesinin, nükleer silahsızlanma için mücadele etmenin insanlık onuru haline dönüşüğünü görüyoruz.

İnsanlık, silahlanma yarışı yüzünden bilimsel ve teknik anlamdaki ilerlemelere hala çok pahalıya sahip olmaktadır. Londra Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün hesaplamalarına göre, Asya-Pasifik Okyanusu Ülkelerinin 1985 yılındaki askeri harcamaları yaklaşık 560 milyar dolardır. Bu rakam tüm dünyadaki toplam askeri harcamaların yaklaşık üçte ikisinden fazlasını oluşturmaktadır. Bu dönemde, Asya-Pasifik

Okyanusu bölgesinde her beş kişiden ikisi beslenmede, konutta, giyside, sağlık alanında tam bir yetersizlik içindedir. Asya'da her dört kişiden biri açlık çekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki çocuk ölümleri ise gelişmiş ülkelerden 20 kat daha fazladır. Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde yetersiz beslenmeden ve hastalıktan her yıl 15 milyon kişi ölmektedir.

Son 10 yıl içinde, gelişmekte olan ülkelerin askeri giderleri pay olarak iki katına çıkarken, gelişmiş ülkelerdeki askeri harcama hızı iki kat artarak büyümeye devam etmiştir.

Silahlar ve diğer askeri amaçlar için yapılan harcamalar tüm dünya çapında trilyon dolara yaklaşmıştır. Bugün, 50 milyon kişi barış zamanında bile askeri alanlarda çalışıyor. Bilime yapılan harcamaların dörtte biri yok etme sistemleri geliştirmeye gidiyor ve her beş bilim adamından biri bununla uğraşılıyor.

Tüm dünyanın askeri harcamalarının yalnızca beşte birinin, içinde bulunduğumuz yılın sonuna kadar açlığı tümenden ortadan kaldırmaya yeteceği gerçeği şu yalın sonucu bir kez daha gözlerimiz önüne seriyor: İnsanlığın yaşamından silahları çıkarmak. Silahsızlanmanın başarısı insanlığın diğer genel ana problemlerinin çözümüne yardımcı olacaktır. Bölgesel çatışmalar duracak, silahsızlanmadan gelen kaynaklar, kalkınma için kullanılacaktır...

Evet, zamanın durdurulmaz saati çalışmakta devam ediyor ve tüm dünya halkları kendi evlerine, yani gezegenlerine barış istiyorlar. İnsanlık, silahsızlanmanın, insanlığın karşılaştığı sorunların, yoksulluğun, açlığın, hastalığın çözümünü sağlayan tek yol olduğuna inanıyor...

Gelecek kuşakları savaşın, nükleer silahların felaketinden korumak isteyen dünya halkları ortak bir şiarla birleşiyorlar." Dünyamıza barış istiyoruz".

ABD'de, Nevada çölünde Nükleer denemelerin yapıldığı bölgeyi basan binlerce kişi, İngiltere'de Hyde Park'ta Nükleer Silahları ve Teacher'in nükleer silahlarla ilgili politikasını protesto eden insanlarla aynı coşkuyu yaşamaktadır.

Yüreğimiz, silahlardan arındırılmış bir dünya özlemiyle ve azmiyle doldukça, barışın nabızı hep dolgun ve ritmik olacaktır...

Dr. Ercan KESAL

